

ΝΙΚΟΔ. Α. ΔΕΒΙΛΑΟΥ
ΑΓΟΡΕΥΣΕΙΣ ΕΝ ΤΗ ΒΟΥΛΗ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΖΗ-
ΤΗΜΑΤΟΣ
940.542/19554

940.542
ΛΕΒ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Δ. ΔΕΒΙΔΟΥ

ΒΟΥΛΕΥΤΟΥ ΕΞ ΑΤΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΟΙΩΤΙΑΣ

ΑΓΟΡΕΥΣΕΙΣ

ΕΝ ΤΗ ΒΟΥΛΗ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

ΤΗΣ 31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ 5 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1889

(Δημοσιευθεῖσαι τὸ πρῶτον ἐν τῇ «Πρωΐα»)

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΝΙΩΝ —
ΛΟΓ. ἔριθ. 19554
Χρονολ. Εἰσαγ. 11.3.1963
Εἰδικότης: Π. 305. 1. 1963
Ἀριθ. 940. 542/1963

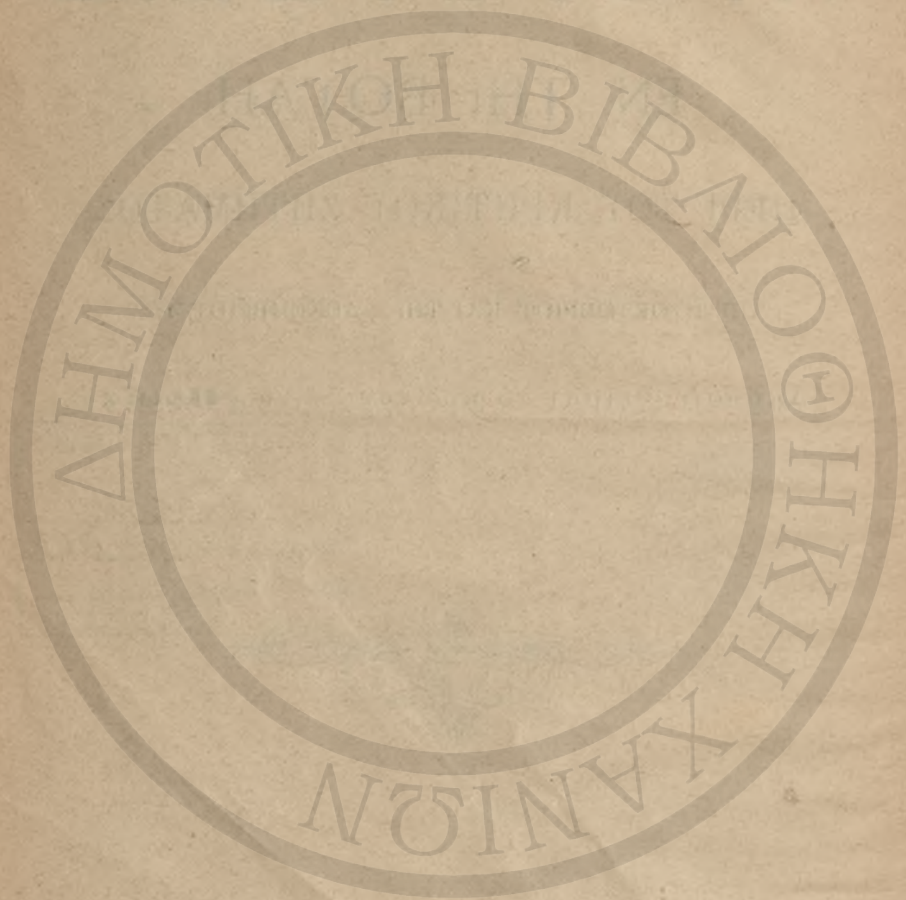
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

1890

ΑΓΟΡΕΥΣΕΙΣ ΕΝ ΤΗ ΒΟΥΛΗ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ (α)

α') Τῆς 31 Ὀκτωβρίου 1889.

Ἐν τῷ λόγῳ τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ τῆς χθὲς ποία εἶναι λοιπὸν ἡ ἐν τῷ μέλλοντι δεδηλωμένη πολιτικὴ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως : Ἡ οἰκονομική, ἡ ναυτικὴ καὶ ἡ στρατιωτικὴ παρασκευὴ τῆς χώρας ! : « Πρέπει, ἔλεγε χθὲς ὁ κ. Πρωθυπουργός, πρὸς ἐπιτέλειαν τῶν τῆς » ἐνεργείας ταύτης τὸ κοινσβούλιον νὰ ἔχη Κυβέρνησιν, εἰς ἣν νὰ ἀπο- » δίδῃ πλήρη ἐμπιστοσύνην, ἵνα ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὴν νὰ διεξαγάγῃ τὴν » δεδηλωμένην πολιτικὴν αὐτῆς, καθ' ὃν τρόπον γινώσκει, ἵνα παρά- » σχῃ εἰς αὐτὴν, ὡς μέχρι τοῦδε, τὰ πρὸς τὴν σύνταξιν τῆς χώρας, » τὴν οἰκονομικὴν, τὴν ναυτικὴν, τὴν στρατιωτικὴν. »

Ἔχει λοιπὸν καὶ πάλιν καὶ ἀδιαλείπτως ἤδη ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν τὴν αὐτὴν δεδηλωμένην πολιτικὴν. Εἶναι ἡ μᾶλλον ἀνώδυνος καὶ ἡ μᾶλλον ἐπωφελής, πρὸ πάντων δι' ἐκείνους, οἵτινες διαχειρίζονται τὰ δημόσια χρήματα. Διότι εἶναι πολιτικὴ εἰρήνης καὶ πολιτικὴ πολέμου ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ πολιτικὴ δανείων καὶ προμηθειῶν. Ἄλλ' ἐγὼ πρὸς μὲν τὴν μέλλουσαν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως οὐδαμῶς θέλω φέρει σήμερον τὸν λόγον, θέλω ὅμως κατόπιν τῶν ἀξιοτίμων ῥητόρων τῆς ἀντιπολιτεύσεως προσθέσει καὶ ἐγὼ ὅ,τι ἀτελῶς περὶ τῶν τῆς Κρήτης γνωρίζω, ἀδιαφορῶν μὲν πρὸς τὴν μέλλουσαν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως ἀφ' ἑνός, ἀλλὰ πιστεύων ἀφ' ἑτέρου, ὅτι δὲν πρέπει ἐπὶ πλέον νὰ διεκδικῇ αὕτη τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Εἶχεν ἀπόσχει ἐκ τῆς Κρητικῆς συνελεύσεως ἡ μειονοψηφία τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, καὶ κατ' ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν ἀπε-

στέλλετο ἕκτακτος Αὐτοκροτορικός ἀπεσταλμένος τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ὁ Μαχμούτ Τζελαλεδὴν πασᾶς, ἐρωτῶν ποῖα τάχα εἶναι τὰ αἰτήματα τῶν Κρητῶν, δι' ἅπερ ἡ μειονοψηφία ἀπέσχε τῆς Κρητικῆς Βουλῆς.

Εὐθύς ὡς ὁ Τζελαλεδὴν πασᾶς ἤτησε τὴν ὑποβολὴν τῶν αἰτημάτων, τὸ κίνημα τῆς Κρήτης ἄρχεται λαμβάνον γενικὸν καὶ καθολικὸν χαρακτῆρα, μειονοψηφία καὶ πλειονοψηφία ἔδωσαν τὰς χεῖρας, διότι εἶνε ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἂν οἱ Κρητῆς διηρέθησάν ποτε ἐπὶ τῶν ἐπιτοπιῶν ζητημάτων, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος, μετεχούσης αὐτοῦ πλειότερον ἢ ἀλλαγῆς τῆς Βουλῆς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Ἄλλ' εὐθύς ὡς ζήτημα ἐθνικὸν ἀναφανῆ, ἔστω καὶ εἰς ἀπώτατον σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος, οἱ Κρητῆς ἐνούμενοι διεκδικοῦσι τὰ δικαιώματα καὶ τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος αὐτῶν. Ζητεῖ λοιπὸν ὁ Τζελαλεδὴν πασᾶς αἰτήματα, καὶ οἱ Κρητῆς ὑποβάλλουσι τοιαῦτα. Κατ' ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν τινὲς τῶν προξένων τῶν ξένων Δυνάμεων ἐρραδιούργουν καὶ ἀντέτεινον εἰς τὴν παροχὴν τῶν αἰτημάτων, καὶ τὰς ῥαδιουργίας αὐτῶν καὶ τὰς ἀντιπράξεις ὑπέθαλπεν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις διὰ τοῦ ἐκεῖ ἀντιπροσώπου αὐτῆς, τοῦ κ. Γρυπάρη· εἶνε, κύριοι, ἡ πρώτη δεδηλωμένη στιγμή, καθ' ἣν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐπεμβαίνει εἰς ζήτημα, ἐκ τῆς παρακωλύσεως τοῦ ὁποῖου οὐδεμίαν μὲν ὠφέλειαν αὐτῇ ἢ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, ἢ ὁ Κρητικὸς λαὸς εἶχε, μεγίστας δὲ βλάβας τούναντίον, ὡς εἶνε γνωστὸν ὑμῖν. Ὁ ἐκεῖ πρόξενος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀναφανδὸν διαδίδει, ὅτι ἡ μὲν Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔχει ἐγκαταλείψει τὸ κίνημα, οὐδὲ εἶνε δὲ ἐπιτετραμμένον εἰς τοὺς Κρητῆς νὰ πιστεύσωσιν, ὅσον καὶ ἂν ὑπομείνωσιν, ὅτι εἶνε δυνατὸν ν' ἀποκτήσωσιν ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστον τῶν προνομίων.

Ἐρωτῶ, κύριοι, ὅποια βλάβη ἤθελεν ἄραγε προέλθει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἢ εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, ἢ εἰς τὴν Κρήτην, ἂν οἱ Κρητῆς ἀφίνοντο ἐλεύθεροι εἰς τὰς διαπραγματεύσεις αὐτῶν περὶ ἀποκτήσεως τῶν προβληθέντων προνομίων; Εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ Τουρκία δὲν ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν διατεθειμένη πρὸς ἐχθρικὴν στάσιν, εἴτε πρὸς τὴν Ἑλλάδα, εἴτε πρὸς τοὺς Κρητῆς· εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι τὰ διαθήματα αὐτῆς διὰ τοῦ Μαχμούτ Τζελαλεδὴν πασᾶ ἦσαν τοιαῦτα, ὥστε ἔτεινον εἰς συμφιλίωσιν τῶν ἐκεῖ τουρκικῶν ἀρχῶν πρὸς τοὺς Κρητῆς, καὶ εἰς τὴν παροχὴν προνομίων τινῶν. Καὶ ἐὰν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν ἀνεμιγύετο, ἀναμφισβητήτως ἤθελον οἱ Κρητῆς ἀποκτήσει ἢ πάντα ἢ τινὰ τῶν αἰτημάτων. Οὕτω πως ὁ ἐν λόγῳ πα-

σας ἀπορρίπτει τὰ αἰτηθέντα, ἐνθαρρυνόμενος ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διὰ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτῆς. Ἀναχωρεῖ ἐκ τῆς Κρήτης ὁ Μαχμούτ Τζελαλεδὴν πασᾶς, μένει δὲ ἐκεῖ ὁ Σαρτίνσκις.

Εἶνε γνωστόν, ὅτι ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως ὁ Μαχμούτ Τζελαλεδὴν πασᾶς ἐδήλωσε νὰ μὴ ἀνχωμένωσιν οἱ Κρῆτες τὴν παραχώρησιν οὐδενὸς προνομίου: «διότι ὁ κ. Τρικοῦλης ἀποκρούει» καὶ ἀρνεῖται ἐντελῶς τὸ κίνημα αὐτῶν.»

Ἐν τούτοις ὁ Κρητικὸς λαὸς συναθροίζεται κατὰ χιλιάδας εἰς τὰ Μπουτσουνάρια, ἡ δὲ μετάβασις αὐτοῦ εἰς τὴν θέσιν ταύτην εἶναι δῆλωσις ἐμφανῆς ἐκ παλαιῶν χρόνων πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Κυβέρνησιν, ὅτι ἔτοιμοι εἰσὶν οἱ Κρῆτες νὰ ἀνακηρύξωσι τὴν ἔνωσιν αὐτῶν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἰδοὺ καὶ πάλιν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις διὰ τοῦ κ. προξένου αὐτῆς ἀναστελλοῦσα τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκεῖ συναθροίσεως, καὶ προσπαθοῦσα διὰ τῆς διαλύσεως τῶν ἐκεῖ Κρητῶν νὰ ἰσχυροποιήσῃ τὴν πολιτικὴν αὐτῆς. Τότε ἀκριβῶς ἤρξαντο οἱ Τούρκοι νὰ συσσωρεύωνται εἰς τὰς πόλεις, τὸ κίνημα εἶναι πλέον, οὕτως εἰπεῖν, ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει. Ἄρχονται αἱ βιαιοπραγαὶ πρῶτον ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου. Ταῦτα δὲ ἐγίνοντο ἤδη ἀπὸ τῆς 15 Ἰουλίου. Τῇ δὲ 14 Ἰουλίου ἀναχωρῶν ὁ Σαρτίνσκις, ἔβλεπεν ἀπὸ τοῦ πλοίου πυρπολούμενα ὑπὸ τῶν Τούρκων τὰ χριστιανικὰ χωρία τῆς Κρήτης.

Ἐν τούτοις τῇ 23 Ἰουλίου ἀρχονται αἱ διαπραγματεύσεις τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως πρὸς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν διὰ τοῦ Ἰμβραήμ. πασᾶ, εἶτα διὰ τοῦ Τζεβάτ πασᾶ, καὶ κατόπιν διὰ τοῦ Ριζᾶ πασᾶ. Προσκαλοῦνται οἱ Κρῆτες, ὅπως στείλωσιν ἀντιπροσώπους εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ συζητήσωσι τὰ αἰτήματα αὐτῶν. Ἀλλὰ συγχρόνως προσκαλοῦνται νὰ διαλύσωσι πρότερον τὰς συναθροίσεις. Καί βεβαίως, κύριοι, οὐδεὶς ἀρνεῖται, ὅτι εἶναι μέγας τίτλος τῶν ὑποδούλων λαῶν, ὅταν καλῶνται εἰς διαπραγματεύσεις, ἔστω καὶ ἂν προβάλληται πρότερον ἢ διάλυσις τῶν ἐνόπλων συναθροίσεων αὐτῶν. Οἱ Κρῆτες ἀπαντῶσιν, ὅτι εἰσὶ μὲν διατεθειμένοι νὰ ἔλθωσιν εἰς συνεννοήσεις, οὐχὶ ὅμως ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλ' ἐν Χανίοις, οὐδὲ δέχονται νὰ διαλύσωσι πρότερον τὰς συναθροίσεις αὐτῶν. Ἀλλὰ τότε πάλιν ὁ προξένος τῆς Ἑλλάδος κ. Γρυπάρης ἰδιοχειρῶς γράφει πρὸς αὐτοὺς νὰ διαλύσωσι τὰς συναθροίσεις πρότερον καὶ νὰ δεχθῶσι κατόπιν τὰς διαπραγματεύσεις. Δηλαδή προσεπάθει νὰ πείσῃ αὐτοὺς, ὅπως ἔλθωσιν εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς Τούρκους οὐχὶ ἴσοι πρὸς ἴσους, ὡς μέχρις ἐκεῖ-

νης τῆς ἐποχῆς ἦσαν, ἀλλ' ἄνισοι πρὸς ἀνωτέρους, ἄοπλοι πρὸς ἐνόπλους. Δύναται τις νὰ ἐρωτήσῃ πρὸς τίνα ἐβοήθει σκοπὸν ἢ τοιαύτη ἐπέμβασις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως;

Ἡ Συνέλευσις τότε δι' ἐγγράφου αὐτῆς τῆς 26 Ἰουλίου παρήγγελλε τοῖς ἐπιτρόποις αὐτῆς νὰ μὴ ἀνακοινώσωσιν εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλλάδος, διότι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶναι ἐχθρὰ πρὸς τὰ συμφέροντα αὐτῶν. Ἐν τούτοις ὁ Ῥιζᾶ πασᾶς ζητεῖ παρὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Συνελεύσεως ἐγγράφως νὰ δηλώσωσι τὰ αἰτήματα αὐτῶν, ὅπερ καὶ γίνεται. Κατ' ἐκείνην ὁμοῦ ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν ὁ Ῥιζᾶ πασᾶς ἀνακαλεῖται, ἔρχεται δὲ ὁ διαβόητος Σακῆρ, ὅστις ὑπισχνεῖται μὲν τὰ αὐτὰ, φέρε ὁμοῦ μετ' ἑαυτοῦ καὶ ἀρκετὸν στρατόν. Ἀφ' οὗ δὲ ἤρξατο διὰ τοῦ Σακῆρ ἡ συγκέντρωσις πολυαριθμοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, οὗτος λέγει πρὸς τὴν πενταμελῆ ἐπιτροπὴν τῆς Συνελεύσεως, διαμαρτυρομένην ἐπὶ τούτοις, ὅτι διὰ μὲν τὴν συγκέντρωσιν τοῦ στρατοῦ οὐδένα λόγον οὐδενὶ ἔχει νὰ δώσῃ, διὰ δὲ τὰ αἰτήματα αὐτῶν εἶναι πρόθυμος νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν, ἀλλ' ἀφοῦ διαλύσωσι πρότερον τὰς συναθροίσεις. Καὶ τί ἄλλο ἀνέμενέ τις παρὰ τοῦ Σακῆρ νὰ ἀκούσῃ, ἀφοῦ εἶχεν οὗτος τὴν αὐτὴν γνώμην τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως δεδηλωμένην, ἥδη μάλιστα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος ζητήματος; Καὶ ἐνῶ ὁ Σακῆρ κατελάμβανε διὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ τὰς ὄχυράς θέσεις τῆς Μαλάζας, τοῦ Ἀλυγάνου, τοῦ Χοιροσπηλαίου, καὶ ἐνῶ ἡ συγκοινωνία διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τῆς στρατιωτικῆς ζώνης ἦν ἀποκεκομμένη, καὶ ἐνῶ ἡ Συνέλευσις ἀποκεκλεισμένη οὔσα τοιοῦτοτρόπως, οὐδὲν ἐγίνωσκεν, ὁ πρόξενος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἐνῶ αὐτὸς ἦν ὁ ὑποβολεὺς τῆς διαλύσεως τῶν κρητικῶν συναθροίσεων καὶ τῶν εἰρηνικῶν διαπραγματεύσεων, δὲν ἐλάμβανε τὸν κόπον νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν Συνέλευσιν περὶ τοῦ ἐκτελουμένου σατανικοῦ σχεδίου τοῦ Σακῆρ πασᾶ, παρασπονδούντος. Τότε φυσικῶς τῷ λόγῳ ἐπέρχεται ἡ πᾶραίτησις τῆς πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως, καὶ μετὰ ταῦτα ἄρχονται αἱ γνωσταὶ συλλήψεις, οἷον τοῦ Ῥούσου Χρηστοδουλάκη, τοῦ Ἀναστασάκη καὶ τῶν λοιπῶν προκρίτων τῆς νήσου.

Ἄλλ' οὐ μόνον ταῦτα ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Σεπτεμβρίου ε. ε. ἡ Συνέλευσις ἐλάμβανε τοιαύτας ἀποφάσεις, αἵτινες οὐδὲν ἄλλο ἐνεδείκνυσον, εἰμὴ ὅτι ἦν αὕτη ἐτοιμὴ νὰ ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς ἐνώσεως. Καὶ πάλιν ὡς ἀπὸ μηχανῆς Θεοῦ παρίσταται ὁ πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ἐμποδίζων τὰ πάντα καὶ ἐπιδεικνύων εἰς ἔγκριτον Κρητὰ τηλε-

γράφημα τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ, ἐν ᾧ ἐλέγετο, ὅτι: «ἡ πολιτικὴ τῆς Ἑλ-
» ληνικῆς Κυβερνήσεως δὲν μεταβάλλεται, *οἰαδὴποτε ἀπόφασιν καὶ*
» *ἦθε. Ιορ λάβει οἱ Κρητες.*»

Ἐπεχείρησα τὴν ἐξιστόρησιν λεπτομερειῶν τινων τοῦ Κρητικοῦ ζη-
τήματος, ἵνα ἀποδειχθῆ ἔτι καταφανέστερον, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρ-
νησις συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀπόρριψιν τῶν αἰτημάτων τῶν Κρητῶν, διότι
ἐν ἀρχῇ διὰ τοῦ προξένου αὐτῆς ἀντέπραττε, καὶ κατόπιν, καὶ οὐδέποτε
ἐπαύσατο ἀντιπράττουσα εἰς τὴν παραδοχὴν αὐτῶν. Ἄλλ' οὐ μόνον
τοῦτο· ἡ πολιτεία τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως συνετέλεσε καὶ εἰς ἔτι
χειρόν, εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν *κεκτημένων* ἤδη προνομίων τῆς Κρή-
της, ὡς χθὲς ὠμολόγησεν ὁ κ. Πρωθυπουργός. Ὅπερ δὲ λυπηρότατον,
διὰ τῆς πολιτείας τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ διὰ τῆς χειρὸς αὐ-
τῆς ὠδηγήθη ὁ τουρκικὸς στρατός, ἵνα καταλάβῃ τὰ ὄχυρά μέρη τῆς
Κρήτης. Τοιαύτη δὲ εἶναι καὶ ἡ πεποίθησις πάντων τῶν Κρητῶν.
Ἴδου τί γράφει περὶ τούτου ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν ἐνταῦθα προσελθόντων
προσφύγων καὶ παρεπιδημούντων Κρητῶν ἐν τῷ ὑπομνήματι αὐτῆς πρὸς
τοὺς ἐνταῦθα Πρεσβευτὰς τῶν Χριστιανικῶν Δυνάμεων:

« Ἐν τῷ μεταξύ ἔνθεν μὲν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐκ παντὸς τρόπου
» ἐξεβίαζεν ἡμᾶς ν' ἀπόσχωμεν τῶν ἐνόπλων διαδηλώσεων, . . . ἔνθεν δὲ ὁ γε-
» νικός πρόξενος αὐτῆς προέτρεπεν ἡμᾶς νὰ ὑποδεχθῶμεν καλῶς τὸν λε-
» γόμενον τακτικὸν στρατόν, ὅπως μὴ προσβληθῆ ἡ φιλοτιμία τοῦ Σουλτάνου,
» ὅστις ἔχει τὴν ἀγαθὴν πρόθεσιν νὰ παραχωρήσῃ τὰ αἰτήματα. Καὶ ἔσχο-
» μεν μὲν πολλάκις πικρὰν πείραν τοῦ δόλου τῆς τουρκικῆς διοικήσεως, ἀλλ' αἱ
» παρακλήσεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, αἱ προτροπαὶ τῶν προξένων αὐ-
» τῆς, ἐπεισαν ἡμᾶς, ὅπως ὑπακούσαντες εἰς τὰς συμβουλὰς, μὴ διακωλυσωμεν
» τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων τὴν εἴσοδον.»

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὅσα πρὸ πολλοῦ διὰ τοῦ τύπου καὶ ἀπὸ
τῆς χθὲς ἡ Ἀντιπολίτευσις διὰ τῶν ῥητόρων αὐτῆς εἶπεν εἰσὶν ἀληθῆ,
διότι διατυποῦνται εὐγλώττως καὶ στεντορεῖα τῇ φωνῇ ἐν τῷ ὑπομνή-
ματι τούτῳ.

Ἄλλ' ὁ Γαλήπ βέης ἐπέμενε νὰ διαλυθῶσι πᾶσαι αἱ συναθροίσεις, νὰ
μὴ ἀποκρουσθῆ ὁ τουρκικὸς στρατός, ὁ μελλὼν νὰ μεταβῆ εἰς Σέλινον,
κατόπιν δὲ νὰ γένηται συζήτησις περὶ τῶν αἰτημάτων τῶν Κρητῶν.
Ἐγκριτος Κρῆς εἶπε πρὸς αὐτόν, ὅτι δύναται μὲν νὰ γράψῃ ταύτας
τὰς παραινέσεις πρὸς τοὺς συνηθροισμένους Κρητας, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη
νὰ βεβαιωθῶσιν οὗτοι πρότερον, ὅτι θέλει ἐπιτευχθῆ τοῦλάχιστον ἡ
ἀμνηστία αὐτῶν. Ὁ Γαλήπ βέης συνεννοεῖται μετὰ τοῦ Σακῆρ καὶ

μετὰ τοῦ κ. Γρυπάρη, ὁ δὲ ἐν λόγῳ πρόξενος ἐξαναγκάζει τὸν ἔγκριτον ἐκείνον Κρητὰ νὰ γράψῃ πρὸς τοὺς συνηθροισμένους τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Σακῆρ πασᾶ. Τῷ ὄντι ὁ Κρῆς γράφει πρὸς τοὺς συνηθροισμένους ἐπαναστάτας ἐπιστολὴν, ἐν ἣ λέγει, ὅτι: «ἡ Ἑλλάς δὲν μᾶς βοηθεῖ,» καὶ ἂν ἀκόμη κηρύξωμεν τὴν ἔνωσιν.» Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀνέγνω καὶ ἐνέκρινεν ὁ κ. Γρυπάρης!

Ἡ ἐπιστολὴ τυγχάνει ἀναμφισβήτητος, εἶναι δὲ τῆς 16 Αὐγούστου ἐ. ἔ. Τῆ 17 Αὐγούστου ἦλθεν ἡ ἀπάντησις τῶν ἐπαναστατῶν, οἵτινες, πεθόμενοι εἰς τὰς φορτικὰς ἐνεργείας τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὡς δηλοῦσιν ἤδη καὶ ἐν τῷ ὑπομνήματι αὐτῶν, ἀπεφάσισαν νὰ δεχθῶσιν εἰς τὰ ὄχυρά μέρη αὐτῶν τὸν τουρκικὸν στρατὸν. Τῆ 18 Αὐγούστου λίαν πρῶτῃ διῆλθεν ὁ τουρκικὸς στρατὸς τὰς γραμμάς τῶν Κρητῶν, εἰσέβαλεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου, καὶ κατέλαβε πάσας τὰς ὄχυράς θέσεις αὐτῆς. Ὁ δὲ ὑπουργικὸς τύπος, πιστὸς εἰς τὰ νεύματα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἔγραφε τότε: «σχετικὴ ἡσυχία ἐπικρατεῖ εἰς τὴν Κρήτην,» «τὸ κίνημα τῶν Κρητῶν εὐτυχῶς βαίνει εἰς καταστολήν!» Ἄλλὰ μήπως καὶ σήμερον ἀκόμη καὶ χθὲς δὲν ἀνεγινώσκομεν ἐν τῷ ὑπουργικῷ τύπῳ δηλώσεις, τεινούσας εἰς τὸ νὰ καλύψωσι τὰς ἐντυπώσεις τῶν συζητήσεων τούτων, δηλώσεις θελούσας νὰ ἀποδειξῶσιν, ὅτι καὶ τὸ κίνημα τῆς Κρήτης ἐντελῶς κατεστάλη καὶ ἡ ἀμνηστία δι' ἀτμοσφαιροῦ ταξιδιθεύει εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Κρήτης;

Ἐλεγον ὅτι τῆ 18 Αὐγούστου ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἰσβαλὼν κατέλαβε τὰς ὄχυράς θέσεις. Ἀκριβῶς δὲ ἐκείνη τῆ ἡμέρᾳ ἀνηρτήθη πρὸ τοῦ τελωνείου Χανίων ἡ εἰκὼν τοῦ Σουλτάνου, ἑορτίζοντος δὲν εἰξεύρω ποίαν ἑορτὴν αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ τὸν εἰκὼνα τοῦ Σουλτάνου ἐγράφοντο ἀραβιστὶ τὰ ἐξῆς: «Ζήτην ὁ Σουλτάνος, ὁ μὴ καὶ μόνῃ φωνῇ τὴν Κρήτην ὑποτάξας.» Ἡ φωνὴ αὕτη ἐξήρχετο ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Ἑλληνοπροξένου, ἐμπνεομένου ὑπὸ τῆς Τουρκο-Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως! Ἡ πεποιθήσις ἄρα τῶν Κρητῶν, κύριοι, εἶνε αὕτη, ὅτι ἂν δὲν ὑπῆρχεν Ἑλληνικὸν Προξενεῖον ἐν Κρήτῃ, ἡ Κρήτη, ἂν δὲν ἦτο ἐλευθερα, ἤθελεν ὅμως ἔχει ἤδη τὰ αἰτούμενα προνόμια αὐτῆς. Παρήγορος τῶντι πεποιθήσις διὰ τοῦς Ἑλληνας τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τῶν νήσων καὶ τῶν ἄλλων ὑποδοῦλων ἑλληνικῶν μερῶν· τὰ δὲ αἰτήματα αὐτὰ ἤθελον ἤδη γίνεαι ὑπὸ τοῦ Μαχμουτ πασᾶ δεκτά, ἂν, ὡς λεπτομερῶς ἐξήγησα, εἰς τὴν ἀπόρριψιν αὐτῶν δὲν συνέτεινε πρωτίστως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις διὰ τοῦ ἐκεῖ ἀντιπροσώπου αὐτῆς.

Κατηγορεῖ λοιπὸν ἡ Ἀντιπολίτευσις τὴν κυβέρνησιν πρῶτον μὲν διὰ τὴν ἄνευ ἀνάγκης σπουδὴν αὐτῆς, ὅπως πείσῃ τοὺς Τούρκους, ὅτι πρέπει νὰ ἀπορρίψωσι τὰ αἰτήματα τῶν Κρητῶν, ἐνῶ ἄνευ βλάβης τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἢ τῆς Κρήτης αὐτῆς, ἢ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ἐδύνατο νὰ μὴ ἀναμιχθῆ εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν. Καὶ δεύτερον κατηγορεῖται ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις, διότι ἔδωκεν αὐτὴ χεῖρα βοηθείας εἰς τὸν Σακῆρ πασᾶν, ὅπως καταλάβῃ τὰ ὄχυρά μέρη τῆς Κρήτης καὶ καθυποτάξῃ διὰ παντὸς αὐτὴν. Δὲν κατηγοροῦμεν ἄρα τόσον τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν διότι δὲν ἐπενέβη ὑπὲρ τῶν Κρητῶν, ὡς χθὲς ἔλεγεν ὁ κ. πρωθυπουργός, ἀλλὰ κατηγοροῦμεν αὐτὴν διότι ἐπενέβη κατὰ τῶν Κρητῶν (ἐπέυφημῖαι ἐκ τῆς ἀριστερᾶς). Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἡ Κρήτη σήμερον καθυποταχθεῖσα, δὲν κρατεῖ πλέον ὑψηλὰ τὸ ὑπερήφανον μέτωπον αὐτῆς, οὐχὶ βεβαίως ἐξ ἰδίας ὑπαιτιότητος, ἀλλ' ἐξ ὑπαιτιότητος τῶν διευθυνόντων τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ὄλου ἑλληνισμοῦ, ὡς νομίζουσι. Τὸ εὐγενέστατον τοῦ Ἑλληνισμοῦ προπύργιον δὲν δύναται σήμερον νὰ κρατῆ ὑψηλὰ τὸ μέτωπον αὐτοῦ, ὡς ἐκράτει τοῦτο καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1841, καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1854, καὶ τοῦ 1858, καὶ τοῦ 1866, καὶ τοῦ 1877 ἔτους. Τὴν ἀγριότητα τῶν κατακτητῶν καταστελλεῖ ἡ πεποιθήσις αὐτῶν περὶ τῆς μεγαλοφροσύνης καὶ τῆς ἀνδρείας τῶν ὑποδούλων λαῶν. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἡ ἐλευθερία τῶν λαῶν δὲν παραγράφεται διὰ παντὸς. Εἶναι δὲ πολὺ ἔνοχοι αἱ κυβερνήσεις ἐκεῖναι, αἵτινες τὴν ὑπερηφάνειαν τῶν ἰδίων λαῶν, χάριν τῆς ὑψηλῆς πολιτικῆς, ὡς αὐταὶ νομίζουσι, κατορθοῦσι νὰ καταρρίπτωσι, νὰ ἐξευτελιζῶσι καὶ νὰ κατασυντρίβωσι. Διὰ τῆς πολιτείας λοιπὸν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως αὐτὸς κυρίως ὁ τιμιώτατος τίτλος τῆς Κρήτης κατεξεσχίσθη καὶ κατεπατήθη διὰ παντὸς ἐζημίωσεν οὕτω ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ κατεπρόδωσεν οὐχὶ πλέον τὴν Κρήτην, ἀλλὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν ὅλον Ἑλληνισμόν. Διότι ὁ Ἑλληνισμὸς καύχημα αὐτοῦ διὰ παντὸς εἶχε τὴν Κρήτην. Ἐπραξε διὰ τῆς πολιτείας αὐτῆς τί περισσότερον, διότι ἂν ὑπῆρχεν ἀπόδειξις εὐγλωττος, ὅτι ὁ κατακτηθεὶς Ἑλληνισμὸς οὐδέποτε ἀνεγνώρισε τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν, αὕτη ἦτο ἡ ἀδιάκοπος στάσις τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, διαμαρτυρομένου ἐνόπλιως καὶ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἤδη ἐπὶ σειρὰν αἰῶνων ἐναντίον ταύτης τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως. Καὶ διὰ ταῦτα πάντα, ἅτινα κατέρωθωσαν, ζητοῦσι στεφάνους.

Ζητοῦσι στεφάνους, διότι ἐνῶ οἱ ταλαίπωροι Κρήτες εἶχον κατο

θώσει νὰ ἔργωνται εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς αὐτὴν τὴν κυρίαρχον δύναμιν, ἴσοι πρὸς ἴσους, ἔνοπλοι πρὸς ἐνόπλους, ἡ μεγαλεπήβολος πολιτεία τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κατώρθωσε νὰ φέρῃ αὐτοὺς εἰς διαπραγματεύσεις δεσμίους πρὸς ὠπλισμένους, καὶ κατώρθωσε νὰ ἐγκλείσῃ τοὺς Κρήτας εἰς τὰς Ἐνετικὰς φυλακὰς, ἐκεῖ ὅπου ἐνεκλείοντο καὶ ἐσήποντο ὅτε δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη ἐλευθέρα Ἑλλάς. Τί πλέον δύνανται νὰ περιμένωσι παρὰ τῶν κυρίων αὐτῶν οἱ λοιποὶ δοῦλοι λαοὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ πρὸ πάντων οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι, οὓς διασχίζουσι ποικίλαι προπαγάνδαι ξένων ἐθνῶν; Φαντάζομαι ἡ πολιτεία τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὅπρῃ ἐπιχειρήματα ἔδωκεν εἰς τοὺς διευθυντάς αὐτῶν τῶν προπαγανδῶν. Αὐτοὶ θέλουσιν εἶπει πρὸς τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς Θράκας: « Ὑμεῖς, οἵτινες σπανίως ἐκ ποικίλων λόγων ἐλάβετε τὰ ὄπλα, » τὴν περιμένετε παρὰ τῆς Ἑλλάδος αὐτῆς, ὅταν πρὸς τοὺς Κρήτας, » οἵτινες ἐν πάσῃ κρίσει στιγμῇ τοῦ ἐλευθέρου Βασιλείου ἔλαβον τὰ ὄπλα εἰς χεῖρας, καὶ ἐπότισαν διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν τὴν νῆσον καὶ τὰ ἐδάφη ἀκόμη τῆς ἐλευθέρης Ἑλλάδος, ὅταν πρὸς τοὺς Κρήτας » τοιοῦτοτρόπως συμπεριεφέρθη ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς; »

Οὐδὲ δικαιολογοῦνται νομίζω οἱ διευθύνοντες τὴν Ἑλλάδα γράφοντες ἐν τῇ Διακοίνωσει αὐτῶν, ὅτι ἠπατήθησαν: « Ἐὰν ἠπατήθημεν ὡς » πρὸς τὰς διαθέσεις τῆς Πύλης, ἡ ἐπιθυμία τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀμφιπικτυονίας, ὅπως ἐργασθῆ ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς εἰρήνης, δὲν δύναται νὰ διαμφισβητηθῆ. » (Διακοίνωσις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, τῆς 7 Αὐγούστου ε. ε.) Διότι κράτος ἐλευθρον, ὅπερ ἐπὶ ἑβδομηκοντα ἤδη συνεχεῖς ἑνιαυτοὺς ἀπὸ τοῦ 1821 ἔτους ἀντίθετα συμφέροντα ἔχει πρὸς τὴν Πύλην, δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον ἐν τοσούτῳ σπουδαίῳ ζητήματι νὰ ἀπατηθῆ παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Ἠπατήθησαν εἰς τὰ φορολογικὰ, καὶ τὸ ἔθνος ἠνέχθη αὐτοῦς: ἠπατήθησαν εἰς τὰ στρατιωτικὰ, ὅτε μὲν ἀγορεύοντες ὑπὲρ τῆς μονοετοῦς, ὅτε δὲ ὑπὲρ τῆς διετοῦς θητείας, καὶ τὸ ἔθνος ἠνέχθη αὐτοῦς: ὑπεσχέθησαν τὴν ἐσωτερικὴν ἐνομιάν καὶ τὴν τάξιν, καὶ οὐχὶ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ληστεῖται ἀνεφάνησαν εἰς τὰ πρόθυρα τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τὰ δημόσια καὶ τὰ ἰδιωτικὰ ταμεῖα λαφυραγωγοῦνται, καὶ τὰ μουσεῖα τοῦ Κράτους ταξιδεύουσιν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, καὶ οἱ φόνοι καὶ αἱ αὐτοκτονίαι εἰσὶν ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει τῆς Ἑλληνικῆς Κοινωνίας. Ἄλλ' ἐὰν εἰς ταῦτα πάντα ἠπατήθησαν, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν ἀνέχεται βεβαίως ὅπως ἀπατῶνται καὶ εἰς τὰ ἱερώτατα τῶν ζητημάτων.

Ἐσπευσαν εἰς βοήθειαν τοῦ Σακῆρ, ἐνῶ ἡ Πύλη διὰ τῆς διακοινώσεως αὐτῆς ἤδη ἀπὸ τῆς 9 Αὐγούστου διεδήλου τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας αὐτῆς. (Ἀναγινώσκει): « Ἀποστέλλεται εἰς Κρήτην ἡ Α. » Ε. ὁ Σακῆρ πασᾶς (ἔγραφεν ὁ Σαῖτ πασᾶς) ὡς ἀρχηγὸς τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων καὶ προσωρινὸς γενικὸς διοικητής. Ἀφικνούμενος οὗτος θέλει θέσει εἰς κατάστασιν πολιορκίας τὴν νῆσον, » θέλει συστήσει, συνφθὰ τῷ νόμῳ, στρατοδικεῖα, καὶ θὰ ἀπευθύνῃ κριτικοπαθῆ ἀλλὰ σταθερὰν προκήρυξιν, καλοῦσαν τὰς ἀνταρτικὰς συμμορίας νὰ καταθέσωσι τὰ ὄπλα. Τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα » θέλουσιν ἐκπληρώσει ἀφ' ἑτέρου τὸ καθήκον αὐτῶν »

Καὶ ἐνῶ ταῦτα ἔγραφεν ἡ Πύλη διὰ τῆς διακοινώσεως αὐτῆς τῆς 9 Αὐγούστου, εἶδετε, κύριοι, ἐν ταῖς λεπτομερείαις τῶν ἐκεῖ συμβάντων, ὅτι τῇ 16 Αὐγούστου ὁ πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Χανίοις, ἐντεταλμένος ὦν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως αὐτοῦ, ἔδιδε τὴν χεῖρα εἰς τὰς τουρκικὰς στρατιάς, ὀδηγῶν αὐτὰς εἰς τὰ ἐνδότερα καὶ ὄχυρά σημεῖα τῆς Κρήτης. Καὶ ταῦτα πάντα ἐπράχθησαν οὐχὶ διὰ τοὺς μεγάλους σκοποὺς τοῦ ὄλου ἐλληνικοῦ ζητήματος, οὗς ἐβαρύνθημεν καὶ ἡμεῖς καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ἤδη ἐπὶ δεκαετίαν ἀκούοντες ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ἀλλὰ χάριν διατηρήσεως τῆς ἀρχῆς.

Ναί, ἡ Ἐξουσία, ἡ ἐπάρατος αὐτῆ Ἐξουσία εἶναι ὁ πολιτικὸς ἀστὴρ τῆς παρουσῆς Κυβερνήσεως. Καὶ εἴτε κατέχει τὴν ἀρχήν, μαινεται ὑπὲρ διατηρήσεως αὐτῆς, εἴτε εἶναι ἐκτὸς τῆς Ἀρχῆς, μαινεται ὑπὲρ ἀνακτήσεως αὐτῆς, καὶ προβαίνει εἰς πράξεις καὶ διαβήματα, ἅτινα ἂν οὐχὶ ἡμεῖς, βεβαίως ὅμως ἡ Ἱστορία τοῦ Ἑλλην. Ἔθνους θέλει χαρακτηρίσει ὡς καθαρὰν προδοσίαν τῆς Πατρίδος. Εἶπον ὅτι εἴτε κατέχει τὴν ἐξουσίαν, εἴτε εἶναι ἐκτὸς αὐτῆς οὐδόλως σκέπτεται ὁ κ. πρωθυπουργός, ἐὰν ἡ πορεία αὐτοῦ δύναται νὰ λάβῃ τὸν χαρακτηρισμόν, ὃν πρὸ ὀλίγου ἔδιδον.

Ἦτο ἡ 21 Ἰουνίου 1881 ἔτους, καὶ τῇ 24 Ἰουνίου ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς ἐμελλε νὰ καταλάβῃ τὴν Ἄρταν, ἐπιδικασθεῖσαν ἡμῖν μετ' ἄλλων χωρῶν διὰ τῆς ἐν Βερολίνῳ συνθήκης. Τὸ κατόρθωμα τοῦτο τῆς τότε Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐτάραττε τοὺς κύκλους καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ τότε ἀρχηγοῦ τῆς ἀντιπολιτεύσεως (δεικνύει τὴν ἔδραν τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ.) Καὶ μεθ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας καὶ τὰς ἀποκηρύξεις κατὰ φύλλον, διευθυνομένου ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ, θέλω ἀναγνώσει ὑμῖν τεμάχιον κυρίου ἄρθρου τῆς « Ὠρας » τῆς ἐποχῆς ἐκεῖ-

νης, γεγραμμένου ὑπὸ τοῦ κ. Τρικούπη, ἵνα ἴδῃτε ὅποιας ὁδηγίας ἔδιδεν ὁ τότε ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως πρὸς τὸν λαὸν τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας, καὶ ὅποιά τινα ἔλεγεν, ὅτι καθήκον εἶχε νὰ πράξῃ ὁ λαὸς τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας ἐναντίον τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ, τοῦ μέλλοντος τῇ 24 Ἰουνίου 1881 ἔτους νὰ καταλάβῃ τὰς παραχωρηθείσας ἐκεῖνας χώρας. (Ἀναγινώσκει): «Καὶ δι' ἐνυπογράφων δημοσιευμάτων καὶ δι' ἰδιωτικῶν ἐπιστολῶν διαμαρτύρονται οἱ Θεσσαλοὶ κατὰ τῆς μεταβιβάσεως αὐτῶν ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ εἰς τὸν Ἕλληνα ἄλλης οὐχ ἥττορ ἐπαχθοῦς ἀθαιρεσίας. Λέγουσιν: — Ἡμεῖς νοί Ἡπειρώται καὶ οἱ Θεσσαλοὶ δὲν θὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸ δίκαιον τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, πρὶν ἢ διὰ νόμου εἰσαχθῆ, εἰς τὴν χώραν ἡμῶν, οὐδὲ θὰ ὑποταχθῶμεν εἰς τοὺς νομάρχας καὶ λοιποὺς ὑπαλλήλους, τοὺς διορισθησομένους εἰς μὴ νενομοθετημένας θέσεις.» («Ὡρα» τοῦ 1881 ἔτους, 21 Ἰουνίου, ἀριθ. 232, σελ. α. καὶ β'.)—(Ἐκπληξίς ἐν τῇ ἀριστερᾷ).

Οὐδὲν πλέον, οὐδὲν ἔλαττον, κύριοι βουλευταί, προεκάλει τοὺς κατοίκους τῆς παραχωρουμένης Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἀντιπολιτεύσεως νὰ λάβωσι τὰ ὄπλα καὶ νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ στρατοῦ τῆς καταλήψεως. Διατί; Διότι δῆθεν νόμος δὲν εἶχε ψηφισθῆ ὑπὸ τῆς Βουλῆς πρὸς κατάληψιν τῶν χωρῶν ἐκείνων. Διατί; Διότι εἶχε διαφθείρει τὴν συνείδησιν τῆς Βουλῆς ἐκείνης, διαδίδων τὰς συκοφαντίας περὶ τοῦ Βελεντζιακοῦ ἄγους, καὶ εἶχε κατορθῶσει νὰ ἔχῃ τὴν πλειονοψηφίαν, καὶ ἤθελε τὴν Βουλὴν συγκαλουμένην, ἵνα καταρρίψῃ τὸν Κουμουνδοῦρον, καταλάβῃ δ' αὐτὸς τὰς διὰ τοῦ Κουμουνδοῦρου ἐπιδικασθείσας χώρας (ἐπευφημῆται ἐν τῇ ἀριστερᾷ). Δὲν εἶναι λοιπὸν μόνον ὁ Πρωθυπουργὸς ὡς κυβερνήτης τῆς χώρας διαπράττων τοιαῦτα, οἷα ἔπραξεν ἐν Κρήτῃ, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀρχηγὸς τῆς Ἀντιπολιτεύσεως εἰς αὐτὰ ταῦτα καταφεύγει.

Ἡ βουλὴ συνεδριάζει δημοσίᾳ τῇ 20 Φεβρουαρίου 1880 ἔτους, πρωθυπουργὸς δὲ ὁ ἀείμνηστος Κουμουνδοῦρος. Ζήτημα ἐμπιστοσύνης τίθεται ἐν τῇ βουλῇ παρὰ τοῦ κυρίου ἡγέτου τότε τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ νῦν πρωθυπουργοῦ, δημοσίᾳ δὲ ὁ ἐκ Ζακύνθου γνωστὸς πολιτευτὴς καὶ ὁπαδὸς τοῦ κ. Τρικούπη καταγγέλλει τὰ δημοτικὰ Συμβούλια τοῦ κράτους, ὅτι ἂν ταῦτα ἐξεφράζοντο διὰ ψηφισμάτων ὑπὲρ τῆς παραχώρησεως τοῦ Μετσόβου, τῶν Τρικιᾶλων καὶ τῶν Ἰωαννίνων, αἱ ἐκφράσεις αὐταὶ τῶν Δημοτικῶν Συμβουλίων δὲν ἦσαν ἀπορροια τῆς

ἐλευθέρας θελήσεως καὶ τῆς αὐτοβουλίας αὐτῶν, ἀλλὰ προεκαλοῦντο διὰ τῶν Νομαρχῶν τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Κουμουνδούρου. Καὶ ταῦτα κατήγγελλε δημοσίᾳ ἐν τῇ Βουλῇ ὁ ἐκ Ζακύνθου πολιτευτής. Ἐκούσατε. (Ἀναγινώσκει).

«(ΔΟΜΒΑΡΔΟΣ). Μὲ τὸ σημερινὸν ἀτμόπλοιο πληροφοροῦμαι ἀπὸ Ζάκυνθου, ὅτι ὁ Νομάρχης, τῇ διαταγῇ τῆς Κυβερνήσεως (ἀκούετε; ἰ παρεκάλεσε τὸν Δήμαρχον καὶ τοῦ εἶπε . . . Νὰ προχωρήσω, κ. Πρωθυπουργέ;

(ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ). Ὅ,τι θέλετε κάμετε.

«(ΔΟΜΒΑΡΔΟΣ). Ἐρώτησα καὶ πάλιν τὸν Πρωθυπουργόν, καὶ πάλιν ἀρνεῖται, καὶ μὲ λέγει νὰ προχωρήσω,—καὶ τοῦ εἶπεν ὁ Νομάρχης τοῦ Δημάρχου.—Ὁ Σαλισבורνὸς προτείνει νὰ μείνουν ἔξω τὰ Ἰωάννινα, τὰ Τρίκκαλα καὶ ἡ Λάρισα. Νὰ τηλεγραφήσητε σεῖς, ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου εἰς τὸν Πρωθυπουργόν, ὅτι εἶσθε ἔτοιμοι διὰ πᾶσαν θυσίαν, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ πρῶγμα νὰ μὴ γείνη (θόρυβος). Ἄλλ' ἡ Κυβέρνησις διὰ τί δὲν ἀπηυθύνετο εἰς τοὺς βουλευτάς;» (Ἐφημερίς τῶν Συζητήσεων τῆς Βουλῆς. Περιόδου Η'. Συνόδου Α'. σελ. 786, στήλαι α' καὶ β').

Ἄλλὰ καὶ πάλιν ἡ Βουλὴ μετὰ τινὰς ἡμέρας συνεδριάζει δημοσίᾳ, εἶναι δὲ ἡ 4 Μαρτίου 1880 ἔτους. Πρωθυπουργὸς ἐξακολουθεῖ ὢν ὁ ἀείμνηστος Κουμουνδούρος. Τὸ περὶ τῶν ἐλληνικῶν συνόρων ζήτημα διατελεῖ εἰσέτι ἐκκρεμὲς παρὰ τε τοῖς Εὐρωπαϊκοῖς ἀνακτοβουλίοις καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσι τῶν μεγάλων Λαῶν τῆς Εὐρώπης. Ἐν τούτοις ἡ ἐν τῇ Βουλῇ Ἀντιπολίτευσις, οἰσθηλατουμένη ὑπὸ τε τοῦ ἐκ Ζακύνθου πολιτευτοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Τρικούπη τίθησι ζήτημα ἐμπιστοσύνης κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἐν μακροτάταις δὲ καὶ πεισματωδεστάταις συζητήσεσιν οὐδὲν παραλείπει τὸ δυνάμενον νὰ καταστρέψῃ τὸ ἐκκρεμὲς ἐθνικὸν ζήτημα, ἀρκεῖ ὁ Κουμουνδούρος νὰ πέσῃ. Καὶ πάλιν δὲ τότε ὁ αὐτὸς ἐκ Ζακύνθου πολιτευτής καὶ πιστὸς φίλος τοῦ κ. Τρικούπη παρελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα λέγει:

(ΔΟΜΒΑΡΔΟΣ).—Ἐτὴν Κυριακὴν 24 Φεβρουαρίου, ὁ νομάρχης Ζακύνθου, ἔπαναλέγω, ἐπροσκάλεσε τὸν δήμαρχον Ζακυνθίων, καὶ τῷ εἶπεν, ὅτι ἔχει εἰδῆσιν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι ὁ Σώλσβαρνὸς ἔκαμε τὴν πρότασιν αὐτὴν περὶ ἀποκλεισμοῦ ἀπὸ τῆς νέας ὀροθετικῆς γραμμῆς τῶν Ἰωαννίνων, τῶν Τρικκάλων, τοῦ Μετσόβου, ὅτι ἡ κυβέρνησις ἔχει ἀνάγκη, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἀντιταχθῇ εἰς τὴν πρότασιν ταύτην καὶ νὰ ἐπιτύχῃ σύνορα καλλίτερα, τῆς ὑποστηρίξεως τῆς κοινῆς γνώμης τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ζητεῖ ἀπὸ τοὺς δημάρχους ν' ἀπευθύνωσι πρὸς τὴν Κυβέρνησιν παραστάσεις, ὅτι τὴν γραμμὴν ταύτην οὐδέποτε ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος θὰ τὴν δεχθῇ, καὶ ὅτι θ' ἀντισταθῇ ὑδιὰ πάσης θυσίας, χρημάτων καὶ αἵματος· προσέθεσε δὲ ὁ νομάρχης, ὅτι ἀνάγκη τοῦτο νὰ διαβιασθῇ ταχέως καὶ τηλεγραφικῶς εἰς τὸν πρωθυπουργόν,

»διότι εἶναι κίνδυνος ἐκ τῆς ἀργοπορίας « (Ἐφημερίς τῶν Συζητήσεων τῆς Βουλῆς, περιόδου Η'. συνόδου Α'. σελίς 805, στήλη β').

Ταῦτα ἔλεγε δημοσίᾳ ὁ ἐκ Ζακύνθου πολιτευτής, καὶ ἀπαντῶν ὁ ἀείμνηστος Κουμουνδοῦρος τότε πρὸς τὴν προδοτικὴν ταύτην διαγωγὴν τῆς τότε Ἀντιπολιτεύσεως, ἔλεγεν. (Ἀναγινώσκει).

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ (πρωθυπουργός). «Ἄλλ' ἂν, κύριοι, καὶ τοιοῦτό τι »ἔλαβεν εἰς ἰδιαίτεραν ὁμιλίαν χώραν, τί τὸ κακὸν καὶ τὸ γελοῖον; Τὸ κακὸν »ἴσως ὑπάρχει ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς μυστικῆς ὁμιλίας τοῦ νομάρχου καὶ »δημάρχου, καὶ ἐν τῇ δημοσιεύσει αὐτῇ ἐνώπιον τοῦ κοινοβουλίου εἰς τὸν »κόσμον. Καὶ δὲν ἤξευρε βεβαίως ὁ δυστυχῆς νομάρχης, ὅτι ὑπῆρχον εἰς τὴν »Ζακύνθον κατάσκοποι τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι ἤθελον σπεύσει νὰ καταγγεί- »λωσιν ἰπὸ τοῦ βήματος ἐν ἀπόρητον. Ὁ κ. Λομβάρδος τὴν γνώμην αὐτὴν »ἐφοβήθη, ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐπηρέαση κατὰ τι καὶ νὰ κλίνη τὴν πλάστιγγα ὑπὲρ »ἡμῶν, καὶ ἔσπευσε νὰ τὴν καταγγείλῃ καὶ νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι ὁ λαὸς δὲν φρο- »νεῖ τοῦτο, ὅτι εἶναι ὑπαγόμεναι τῆς κυβερνήσεως, καὶ οὐχὶ ἔκφρασις ἢ ἰδέα »τοῦ λαοῦ. Ἴδου ἡ πατριωτικὴ πρᾶξις, τὴν ὅποιαν ἐκτελεῖ ὁ βουλευτὴς Ζα- »κύνθου σήμερον.» (Ἐπευφημῖαι ἐκ τῆς ἀριστερᾶς).

Καὶ κατωτέρω ὁ Κουμουνδοῦρος (πρωθυπουργός) ἔλεγεν. (Ἀναγι- νώσκει).

«Ὁ κ. ἐκ Ζακύνθου βουλευτὴς ὅμως ἰσχυρίζεται, ὅτι δὲν εἶναι γνώμη καὶ ἐπιθυμία τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ἰδική μας ὑπαγόμεναι. Μέχρι τοιοῦτου βαθμοῦ ἀπο- νοίας δὲν ἤλπιζον ὅτι ἠθελεν Ἑλλήν φθάσει ποτέ! Ἄν συνέβη τοιοῦτό τι, ὁ κ. Λομβάρδος ἔπρεπε νὰ διαψεύσῃ τὰ γεγονότα, νὰ παραμορφώσῃ τὰ πράγματα, νὰ παρουσιάσῃ ὡς γελοῖαν καὶ ψευδῆ τὴν ἐνέργειαν ταύτην, καὶ οὕτω νομιζει ὅτι ὑπηρετεῖ τὴν πατρίδα; Ἐπιθυμῶ νὰ μοὶ εἰπῆτε ἂν ὑπῆρχε τούρκος κα- τάσκοπος ἢ ὑπάλληλος, ὅστις ἐπρόκειτο νὰ δώσῃ πληροφορίας περὶ τοιούτων πραγμάτων, ἠδύνατο νὰ δώσῃ χειροτέρας ἀπὸ αὐτὰς τὰς ὁποίας ἔδωκεν ὁ κ. Λομβάρδος; Αὐτὸ ἀρκεῖ.»

Εἶτε λοιπὸν ὡς Κυβέρνησις διδοῦσι τὴν χεῖρα εἰς τὸν Σακῆρ πασᾶν, ἵνα διατηρήσῃ τὴν ἀρχήν, εἶτε ὡς Ἀντιπολιτεῖσαι γίνονται κατὰ- σκοποὶ ὑπὲρ τῆς Τουρκίας. Ναι, Τούρκοι κατάσκοποι καὶ ὑπάλληλοι, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἐπιεικεστάτου πρωθυπουργοῦ Κουμουνδοῦρου, ἵνα κατὰσχῶσι τὴν ἀρχήν. Προκαλοῦσι τοὺς Ἠπειρώτας καὶ τοὺς Θεσσαλοὺς νὰ λάβωσι τὰ ὄπλα καὶ ἀποκρούσωσι τὸν ἑλληνικὸν στρα- τὸν τῆς καταλήψεως, εἶτε ὡς Ἀντιπολιτεῖσαι δημοσιεύουσιν ἐν τῇ Βουλῇ τὰς τυχόν ἐνεργείας τῆς Κυβερνήσεως, ἀναγκάζοντες πολιτευτὴν ἀγαθότατον, οἷος ἦτο ὁ ἀφ' ἡμῶν μεταστάς, νὰ ὀνομάξῃ τούτους, οὐδὲν πλέον οὐδὲν ἔλαττον, ἢ κατασκόπους τῆς Τουρκίας καὶ ὑπαλλήλους αὐτῆς!

Ἡ διακοίνωσις τῆς Ἑλλάδος, κύριοι, εἶναι τῆς 7 Αὐγούστου ἡ διακοίνωσις τῆς Υ. Πύλης εἶναι τῆς 9 Αὐγούστου. Καὶ ἡ Πύλη ἐν τῇ διακοινώσει αὐτῆς ταύτῃ τῆς 9 Αὐγούστου εἰδοποιεῖ τὴν Ἑλλάδα, ὅτι στρατοδικεῖα θέλει στήσει εἰς τὴν νῆσον, ὅτι ὁ τουρκικὸς στρατὸς θέλει ἐκτελέσει τὸ ἑαυτοῦ καθήκον. Ἐν τούτοις μετὰ τοιαύτας λέγω δηλώσεις τῆς 9 Αὐγούστου δὲν ᾤκησαν οἱ διευθύνοντες τὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῇ 16 Αὐγούστου νὰ δώσωσι τὴν χεῖρα εἰς τὸν Σακῆρ, καὶ νὰ διευθύνωσιν αὐτὸν εἰς κατάληψιν τῶν ὄχυρῶν μερῶν τῆς νήσου.

Καὶ πῶς, κύριοι, ἐνῶ ἤδη ἀπὸ τῆς 7 Αὐγούστου ἐν τῇ Διακοινώσει αὐτοῦ ὁ κ. πρωθυπουργός, —διότι περὶ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν, ὡς ὑπηρετοῦντος τὸν πρωθυπουργόν, κατὰ τὴν ἰδίαν ἐκείνου δῆλωσιν, παντάπασιν δὲν δύναται νὰ γείνη λόγος — πῶς, λέγω, ὁ κ. πρωθυπουργός ἐν τῇ Διακοινώσει αὐτοῦ τῆς 7 Αὐγούστου ἐνῶ ῥητῶς ἔλεγεν (ἀναγινώσκει): «ὁ Ἑλληνισμὸς ἐκτίθεται ἀνυπεράσπιστος εἰς τὰς »ἐπιθέσεις ἐξωλεστάτων ὀρδῶν, προστατενομένων ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ »στρατοῦ», αὐταῖς λέξεσι, πῶς, λέγω, ἐνῶ δι' αὐτῆς τῇ 7 Αὐγούστου ἐγνώριζεν, ὅτι αὐτὸς ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἐπροστάτευε τὰς ἐξωλεστάτας ὀρδὰς, κατόπιν τῇ 16 Αὐγούστου συνετέλει, ἵνα αὐτὸς οὗτος ὁ τουρκικὸς στρατὸς καταλάβῃ τὰ ὄχυρά μέρη τῆς Κρήτης; Καὶ πῶς ἀφοῦ μετὰ τὴν 7 Αὐγούστου ἐγένοντο μέγιστα βιαιοπραγίαι, καθ' ἃ γινώσκομεν πάντες, καὶ καθ' ἃ οἱ Κρήτες ἀναφέρουσιν ἐν τοῖς πρὸς τὴν Βουλὴν ἡμῶν ὑπομνήμασιν αὐτῶν, πῶς ἐξηγέρθητε συμβουλευόντες αὐτοῖς τὴν εἰρήνην; Τούλάχιστον ἐδύνασθε νὰ μείνητε οὐδέτεροι, ἀφοῦ μάλιστα τὰ μειδιάματα τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τῇ προσκλήσει ὑμῶν ὅπως στρατιωτικῶς καταλάβῃ αὐτὴ σύμπασα τὴν Κρήτην, εἶχον φθάσει πλέον μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ Φαλήρου;

Καὶ ἂν ποτε μία τις, ἢ πλείονες ξέναι δυνάμεις καταλάβωσιν ἐξαίφνης τὴν Θεσσαλονίκην, ἢ μέρος τι ἄλλο τῆς δούλης Ἑλλάδος, προκαλοῦσαι ἐκεῖ πρότερον ταραχὰς τινὰς καὶ δηώσεις, ὅποίαν τινὰ ἀπολογίαν θέλετε ἔχει κατὰ τῶν τοιούτων κατακτητικῶν πράξεων τῶν ξένων ἐθνῶν, ὅταν ὑμεῖς αὐτοὶ ἐν ἐπισήμῳ ἐγγράφῳ ἐθεωρήσατε ὡς νόμιμον τὴν κατάστασιν ταύτην; Ἄλλὰ τί ἐρωτῶμεν, πῶς συνεβουλεύετε εἰς τοὺς Κρήτας τὴν εἰρήνην, ἀφοῦ καὶ μετὰ ταῦτα πάντα καὶ μετὰ τὰς ἐξωλεστάτας ταύτας βιαιοπραγίας, χθὲς ἀκόμη ὠμολογεῖτε ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς, ὅτι ἐστὲ πρόθυμοι εἰς ἐγκαρδίους μετὰ τῆς Τουρκίας σχέσεις;

Ναί, ἀλήθειαν ἐλέγετε χθές, ὅτε ἀπὸ τοῦ βήματος ἐκηρύττετε, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης εἶναι ζήτημα τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης δὲν εἶναι ἀπομεμονωμένον ἀπὸ τοῦ ζητήματος τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ. Ἄλλ' ἴσα ἴσα διὰ τοῦτο ἑκατονταπλασίως ἐστὲ ἐνοχοί, διότι ἐν τῇ καταστροφῇ τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος ἀπεπειράθητε, τί λέγω; κατεστρέψατε αὐτὸ τὸ ὅλον ζήτημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Δὲν ἐρωτῶμεν λοιπὸν ἡμεῖς, ὡς ἠρώτησαν ἄλλοι, «τί ἐκάμετε τὴν Κρήτην!» ἀλλὰ κατηγοροῦμεν καὶ λέγομεν: τίς ἔδωκεν ὑμῖν τὸ δικαίωμα νὰ καταστρέψητε ὀλόκληρον τὸν Ἑλληνισμόν, καὶ νὰ ταπεινώσῃτε καὶ ἀναιρέσητε τὰς τάσεις καὶ τὰς ἀξιώσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ δι' οὐδένα ἄλλον σκοπὸν εἰμὴ ὑπὲρ τῆς κατοχῆς τῆς ἐξουσίας; Αὐτὸ εἶναι τὸ πρόγραμμα ὑμῶν ἢ ἐξουσία, καὶ πάλιν ἢ ἐξουσία. Καὶ εἴτε ἐπισκοπήσωμεν τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, εἴτε ἐπισκοπήσωμεν τὴν ἐσωτερικὴν ὑμῶν πολιτικὴν, πανταχοῦ θέλομεν βλέπει δι' ὑμᾶς τὴν ἐξουσίαν, καὶ πάλιν τὴν ἐξουσίαν! Ἡ Κρήτη; Ἡ Ἑλλάς; Ὁ Ἑλληνισμός; Ἄ! περὶ τούτων εὐκολώτατα δύνασθε νὰ συνεννοήσῃτε ὅτε μὲν μετὰ τοῦ Σακῆρ, ὅτε δὲ μετὰ τοῦ Ῥομπῶλ. (*Ἐπευφημῖαι ἐκ τῆς ἀριστερᾶς*).

ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ

6') Τῆς 5 Δεκεμβρίου 1889.

Καίτοι, Κύριοι, ὁ ἡγέτης τῆς ἀντιπολιτεύσεως διὰ μακρῶν κατὰ τὴν χθὲς συνεδρίασιν ἀνέπτυξε τὴν περὶ τῶν Κρητικῶν πραγμάτων ἐπερώτησιν αὐτοῦ, νομίζομεν, ὅτι καθῆκον ἐκπληροῦμεν, προστιθέμενοι καὶ ἡμεῖς ὀλίγα εἰς ὅσα οὗτος ἐν ἐκτάσει καὶ εὐγλώττως εἶπε· διότι ἡ σπουδαιότης τοῦ ζητήματος βεβαίως παρακινεῖ πάντας τοὺς βουλευτάς, ὅσῳ καὶ ἂν ᾧσιν ἀσθενεῖς ἢ ἀτελεῖς αἱ περὶ τοῦ ζητήματος γνώσεις αὐτῶν, νὰ μὴ παραλείψωσι τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος τούτου. Ἴδου ὁ λόγος, δι' ὃν καὶ ἐγὼ θέλω ἐπιχειρήσει δι' ὀλίγων νὰ ἐκθέσω τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἰδέας μου καὶ τὰς πεποιθήσεις μου.

Βεβαίως ἡ πρότερον ἐν Κρήτῃ κατάστασις μετεβλήθη, βεβαίως ἡ ὑπερήφανος καὶ ἡμιανεξάρτητος Κρητικὴ Πολιτεία περιέπεσεν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀπλῶν βιλαετιῶν τῆς Τουρκίας. Ἡ Κρήτη τῆς σήμερον δὲν δύναται νὰ καυχηθῆ πλέον, ὅτι εἶναι ἡ πρό τεσσαράκοντα ἐτῶν, ἢ πρό τριάκοντα, ἢ πρό δέκα, ἢ πρό ὅσων δήποτε θέλετε. Ἡ Κρήτη δὲν δύναται πλέον νὰ κρατῆ ὑψηλὰ τὸ ὑπερήφανον μέτωπον αὐτῆς, ὡς μέχρι προχθὲς ἐκράτει τοῦτο. Βεβαίως εὐρίσκεται σήμερον ἐν τῇ τάξει, ἐν ἣ εὐρηγνται πάντες οἱ δούλοι ἑλληνικοὶ λαοί, οἱ ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τῆς Πύλης.

Καὶ συμβαίνουσι ταῦτα, Κύριοι, οὕτως, ἐνῶ πρό ὀλίγων μόλις μηνῶν, τί λέγω; πρό ὀλίγων μόλις ἡμερῶν συνεδέετο ἡ Κρήτη πρὸς τὴν δεσπόζουσαν Δύναμιν διὰ ψιλῆς οὕτως εἰπεῖν μόνον κυριαρχίας. Εἶχε δὲ κατορθώσει τὴν μέχρι πρό τινος τοιαύτην τῶν πραγμάτων κατάστασιν κυρίως καὶ πρωτίστως ἕνεκα τοῦ ἀρηίφιλου τῶν τέκνων αὐτῆς. Διότι ἂς μὴ ἀπατώμεθα τὸ κυριώτατον τῶν αἰτίων, οὐ ἕνεκεν ἡ Κρήτη ποιεῖ τὴν τιμιωτάτην ὁμολογουμένως ἐξαίρεσιν μεταξὺ τῶν δούλων ἑλληνικῶν λαῶν, ὑπῆρξε τοῦτο, τὸ ἀρηίφιλον διηνεκῶς τῶν τέκνων αὐτῆς. Καὶ εἴτε ἀνέλθωμεν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν, θέλομεν εὑρεῖ, ὅτι αἰτία τῆς ἀκμῆς καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς νήσου ὑπῆρξε τὸ σθένος τῶν τέκνων αὐτῆς, ἡ ἀνδρεία τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, εἴτε κατέλθωμεν εἰς μεταγενεστέραις ἐποχάς, θέλομεν εὑρεῖ πάλιν, ὅτι πρῶτιστον τῶν αἰτίων τῆς τοιαύτης καταστάσεως τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ ὑπῆρξε πάντοτε τὸ ἀρηίφιλον τῶν

τέκνων αὐτοῦ. Ἐὰν ἀφήσωμεν τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν, ἐξετάσωμεν δὲ συντομώτατα καὶ διὰ δύο μόνον λέξεων τὴν κατάστασιν τῶν Κρητῶν ἐπὶ τῆς Ἑνετικῆς κυριαρχίας, θέλομεν ἴδει, ὅτι εἴτε ἐπανεστάτου οἱ Καλλέργαι κατὰ τὸ 1365 ἔτος καὶ ὑπεβάλλοντο εἰς μαρτυρικώτατον καὶ τραγικὸν θάνατον, κρατομούμενοι, εἴτε κατὰ τὸ 1453 ἔτος οἱ Βλαστοὶ καὶ οἱ Ἀργυρόπουλοι καὶ οἱ Μελισσηνοὶ καὶ οἱ Γαβαλᾶ κατήρτιζον συνωμοσίαν κατὰ τῆς ξένης κυριαρχίας, ἀνέκαθεν καὶ πάντοτε οἱ Κρήτες, πρὸ τῶν μαρτυριῶν τῶν ὁποίων καὶ τοῦ ἠρωϊσμοῦ ἀποκαλυπτόμεθα, ἀπεδείκνυσαν, ὅτι μία ὑπῆρχεν ἡ αἰτία τοῦ ἐλευθεροῦ βίου αὐτῶν, τὸ ἀρηίφιλον καὶ τοῦτο μόνον. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀρετὴ περιήγαγεν εἰς ἀληθῆ ὄλεθρον τὸν πληθυσμὸν τῆς Κρήτης, διότι ἐνῶ, ὡς εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας, κατὰ τὴν πρώτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα οἱ Κρήτες ἠριθμοῦντο εἰς 700, 000 ὄλας κατοίκων, κατὰ τὸ 1627 ἔτος περιῆλθον εἰς τὸν λυπηρὸν τῶ ὄντι ἀριθμὸν τῶν 192,728 μόλις ψυχῶν. Εἴτε λοιπὸν τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἱστορίαν ἐξετάσωμεν, εἴτε τὴν ἐπὶ τῆς Ἑνετικῆς κατακτήσεως, εἴτε τὴν τῆς κατακτήσεως παρὰ τῶν Τούρκων καὶ τοὺς ἀγῶνας αὐτῆς πρὸς ἀνάκτησιν τῆς αὐτονομίας, εὐρίσκομεν, ὅτι ἡ πολυάνθρωπος ἄλλοτε νῆσος αὕτη ἀπέδειξε πάντοτε, ὅτι εἶναι ἀξία τοῦ ὀνόματος αὐτῆς κυρίως ἕνεκα τοῦ ἀρηίφιλου καὶ τοῦ πολεμικοῦ μένους τῶν τέκνων αὐτῆς.

Καὶ ἐνῶ περὶ τοιοῦτου λαοῦ πρόκειται, ἔπρεπε νὰ ἡγῆται τῶν ἐλληνικῶν ὑποθέσεων ἡ παροῦσα Κυβέρνησις, ἵνα ἀπολέσῃ ὁ λαὸς οὗτος ὅ,τι διὰ μυρίων ἀγῶνων καὶ πολλῶν αἱμάτων κατὰ τὴν μακροαῖωνα ἱστορίαν αὐτοῦ ἀπέκτησεν.

Εἶναι γνωστὸν ὑμῖν, Κύριοι, ὅτι ἡ Κρήτη καὶ ἀπὸ τοῦ 1821 ἔτους πολλάκις ἐπανεστάτησε, διότι καὶ κατὰ τὸ 1841 ἔτος ἔλαβε τὰ ὄπλα, καὶ κατὰ τὸ 1854, καὶ κατὰ τὸ 1858, καὶ κατὰ τὸ 1866, καὶ κατὰ τὸ 1877 ἔτος· καὶ μετὰ πᾶσαν ἐκ τῶν ἐπαναστάσεων τούτων ἐπηκολούθουν προνόμια τιμαλφῆ. Ἐπρεπε δὲ, μετὰ τοσαύτας μυριονέκρους περιπετείας καὶ μετὰ τοσαύτας ἀποκτήσεις ἐθνικῶν προνομίων, νὰ ἡγῆται τῶν ἐλληνικῶν ὑποθέσεων ἡ παροῦσα κυβέρνησις, ἵνα ταῦτα πάντα διὰ μιᾶς ἀποβάλωσιν οἱ Κρήτες διὰ τοῦ νεωστὶ ἐκδοθέντος Φερμανίου.

Ἰδοὺ ὅποια εἶναι ἡ διαφορὰ τῆς πολιτικῆς τῆς παρούσης κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν πολιτικὴν πασῶν τῶν προηγηθειῶν αὐτῆ· ὅ,τι ἡ παροῦσα κυβέρνησις κατώρθωσε νὰ ἀπολεσθῇ διὰ μιᾶς κατὰ τῆς Κρήτης, αἱ προηγούμεναι κατέκτων καὶ καθιέρουν ἡ μία μετὰ τὴν ἄλ-

λην, μετὰ τὰς ἐπαναστάσεις τῶν Κρητῶν, ὑπὲρ τῆς μαρτυρικῆς νήσου. Ἴδου ἡ διαφορὰ μεταξύ ὑμῶν καὶ ἡμῶν. Καὶ τὴν διαφορὰν ταύτην θέλετε εὔρει γενικῶς εἰς πάντα, εἴτε ἐξετάσῃτε τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης καὶ τὴν ἀπώλειαν καὶ καταστροφὴν προνομίων ἐξ ἐργασίας τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, εἴτε ἐξετάσῃτε τὸ ζήτημα τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Ἐκκλησίας καὶ τὸν κίνδυνον τῶν προνομίων αὐτῆς πάλιν ἕνεκα τῆς παρουσίας κυβερνήσεως, εἴτε ἐξετάσῃτε τὰ μαρτύρια, ἅτινα ὑφίστανται πολῖται Ἐλλήνες ἐν Τουρκίᾳ διατριβόντες, εἴτε ἀναγνώσῃτε τὰ σήμερον παρὰ τοῦ ὑπουργικοῦ τύπου γραφόμενα περὶ ἄλλης νήσου, τῆς Σάμου. Πανταχοῦ θέλετε ἶδει, ὅτι τὴν κυριωτάτην τῶν εὐθυνῶν ὑπέχει ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις. Διότι ἰδοὺ τι ἐξαίφνης ἀναγινώσκωμεν σήμερον ἐν ὑπουργικῇ ἐφημερίδι περὶ τῆς Σάμου:

« Ἡ αὐτόνομος πολιτεία τῆς Σάμου ἔχει κατὰ τὰ κρατοῦντα νόμιμα » ἐν πλείστασι πόλεσι τῆς Τουρκίας ἡγεμονικὰς ἐπιστάσις καλουμένας, » ἥτοι ἀρχὴν ἐντεταλμένην τὰ ἔργα καὶ καθήκοντα τῶν προξενείων ἢ » προξενικῶν πρακτορείων. Τοιαύτη ἡγεμονικὴ ἐπιστάσις ὑφίσταται καὶ » ἐν Σμύρνῃ, κανονικῶς λειτουργοῦσα· ἀλλὰ τὴν παρελθούσαν ἑβδομάδα » αἱ ἐν Σμύρνῃ τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἔπαυσαν ἀναγνωρίζουσαι τὸ κύρος καὶ » τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπιστάσις, κατώτερα δὲ ὄργανα, προσελθόντα εἰς » τὸ σαμιακὸν γραφεῖον, κατέρριψαν καὶ κατεπάτησαν τὸ ἡγεμονικὸν » στέμμα. Ἐθρυλεῖτο δὲ μεταξύ τῶν Τούρκων ὅτι θὰ παύσωσι νὰ » ἀναγνωρίζωσι τοῦ λοιποῦ τὰ σαμιακὰ διαβατήρια. »

Ἐν τούτοις, Κύριοι, ἄς ἐλπίζωμεν ἀκόμη, διότι εὐτυχῶς ἔχομεν ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅστις κρατεῖ, ὡς αὐτὸς οὕτως ἐπληροφόρησεν ἡμᾶς ἄλλοτε, ἐν κατάστιχον, ἐν ᾧ λαμβάνει πάντοτε σημειώσεις κατὰ τῆς γείτονος δυνάμεως. Καὶ πρώτην σημείωσιν τοιαύτην ἔχει τὴν περιαγωγὴν τῶν αἰχμαλώτων τῆς Κούτρας. Ἄς ἐλπίζωμεν λοιπόν, διότι, ἐὰν τὸ κατάστιχον πληρωθῇ, οἱ ἀξιότιμοι χαρτοπῶλαι Πάλλης καὶ Κοτζιάς δύνανται νὰ προμηθεύσωσιν αὐτῷ καὶ ἄλλα. Ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ῥήτωρ μέγας καὶ πολιτικὸς τῆς Γαλλίας, ὁ Mirabeau, γελῶν ἔλεγεν: « Ὅταν γινώσκῃ τις καλῶς τὰς τέσσαρας πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς, καὶ » δύνηται νὰ κλίνη τὸ ῥῆμα ἔχω, εἶναι ἀετὸς περὶ τὰ οἰκονομικά. » Καὶ διὰ τὸν κ. ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι, ὅταν ἔχη ἐν κατάστιχον, καὶ οἱ συμπολίται ἡμῶν Πάλλης καὶ Κοτζιάς δύνωνται νὰ προμηθεύσωσι συνέχειαν τοιούτων, καὶ ὅταν ἐν τῷ καταστίχῳ αὐτῷ σημειοῖ τὰς ἀδίκους πράξεις τῆς Τουρκίας ἐναντίον

τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ὁ κ. ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ἀσφαλῶς δύναται νὰ ὀνομασθῆ ἀετὸς ἐν τῇ διπλωματίᾳ.

Ἄλλ' ἄς ἐλπίζωμεν ἀκόμη καὶ δι' ἄλλον λόγον, ἥτοι διότι ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος φρονεῖ, ὅτι ἡ ἀφαίρεσις τῶν προνομίων τῆς Κρήτης : αὐποβοηθεῖ θαυμασίως τὰς ἐνεργείας πρὸς ἔνωσιν τῆς νήσου » μετὰ τῆς Ἑλλάδος. » Καὶ ἰδοὺ τί ἀναγινώσκομεν ἐν φύλλῳ, ὅπερ ἐν τῇ δημοσιότητι ἐκπροσωπεῖ ὅλας τὰς ἰδέας τῆς κυβερνήσεως. Τὸ φύλλον τοῦτο εἶναι ἡ « Παλιγγενεσία » τῆς 1-Δεκεμβρίου ε. ε. :

« Ἡμεῖς τὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ φερμανίου ἐχαιρετίσαμεν ὡς μέτρον προωρισμένον νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ποθουμένην παρὰ παντὸς Ἑλληνας ὀριστικὴν λύσιν τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, ὡς ὑποβοηθοῦν δὲ θαυμασίως τὰς ἐνεργείας πρὸς ἔνωσιν τῆς νήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος. » Ὅ,τι ἔπρεπεν ὁ ἑλληνισμὸς νὰ φοβῆται ἐν Κρήτῃ ἦν, μὴ ἡ Πύλη ἔπαυε παρέχουσα ἀφορμὰς πρὸς διηνεκεῖς διαμαρτυρήσεις. »

Καὶ ἰδοὺ ὅτι ὁ ὑπουργικὸς τύπος παριστᾷ ὡς κατόρθωμα τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, μέλλον θαυμασίως νὰ συντελέσῃ εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὴν ἀφαίρεσιν τῶν προνομίων τῆς Κρήτης.

Ἄς μὴ ἀποβάλωμεν λοιπὸν πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ πᾶσαν ἐλπίδα, ἐφ' ὅσον οἱ κύριοι οὗτοι προίστανται τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας, διότι ἔχουσιν ἀκόμη ἄλλο μεγαλεπήβολον σχέδιον κατὰ τὸν ἀντιπροσωπεύοντα αὐτοὺς τύπον ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ. Ποῖον ; Νὰ ἐξαντλήσωσιν οἰκονομικῶς τὴν Τουρκίαν ! Καὶ ἰδοὺ τί ἐν τῷ αὐτῷ ἀριθμῷ τοῦ αὐτοῦ φύλλου ἀναγινώσκομεν : « Ἡ κατάστασις αὕτη, γενομένη διηνεκῆς αἰτία πίεσεων » ἐξωτερικῶν, ὄργανον στρατιωτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐξαρτηλώσεως τῆς Πύλης, θὰ φέρῃ πολὺ ριζικώτερον καὶ ταχύτερον τὰ ἀποτελέσματα » ὑπὲρ τῶν πόθων τῶν Κρητῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἢ ἐὰν ῥῆξις ἔνοπλος ἐπῆρχετο ἀπὸ τοῦδε μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. »

Ἀναβάλλουσι τὴν ἔνοπλον ῥῆξιν διὰ τί νομίζετε ; Διότι θελουσιν ἀσφαλέςτερον νὰ ἐπιφέρωσι τὸν ὄλεθρον τῆς Τουρκίας διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν οἰκονομικῶν αὐτῆς πραγμάτων ! Ἠνώρθωσαν τὰ ἰδικά των οἰκονομικὰ καὶ βουλευόνται καὶ ἀναμένουσι τὴν καταστροφὴν τῶν οἰκονομικῶν τῆς Τουρκίας ! Καὶ ἐνθυμοῦμαι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὸν κ. πρωθυπουργὸν λέγοντα κατὰ παρελθοῦσάν τινα συνεδρίασιν τῆς προηγούμενης συνόδου : « μὴ φοβῆσθε τὴν Τουρκίαν, διότι ἐὰν ζητήσῃ » 100,000 δρ. εἶναι βεβαιότατον, ὅτι δὲν θέλει εὐρεῖ αὐτάς, ἐν ἐποχῇ » καθ' ἣν ἡμεῖς χιλ. λιρ. ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος δανειζόμεθα. »

‘Αλλ’ ἄς μὴ ἀπελιπίζωμεθα ἀκόμη σήμερον, διότι ἡ πεποίθησις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ ἀντιπροσωπεύοντος ταύτην τύπου εἶνε, ὅτι, ὡς καθ’ ἐκάστην πρωίαν ἐγειρόμεθα καὶ ἀναγινώσκομεν ἀνὰ μίαν αὐτοκτονίαν ἐν ἐκάστη τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος, οὕτω προσεχῶς λίαν θέλομεν ἐγερωθῆ πρωίαν τινὰ καὶ θέλομεν μάθει ἐκ τῶν ἐφημερίδων, ὅτι ἠτύοκτόνησε τίς νομίζετε; Ἡ Τουρκία! Ἀναγινώσκω πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ φύλλῳ καὶ πάντοτε ἐν τῷ κυρίῳ ἄρθρῳ τῆς « Παλιγενεσίας » τῆς 1 Δεκεμβρίου ε. ε. τοὺς ἐξῆς παρηγόρους λόγους:

« Καμμία δύναμις ὅσῳ ἂν γείνη πρόθυμος, οὐδεμία φιλικὴ προαι-
» ρεσις, ἔστω καὶ ἡ συνδρομὴ ἐκείνη, ἣν μετὰ παραδειγματικῆς ἀφι-
» λοκερδείας ἐθίζει νὰ παρέχη ἡ Αὐστρία εἰς πάντα δεόμενον αὐτῆς,
» καμμία, φρονοῦμεν, δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ σώσῃ τὴν Τουρκίαν ἀπὸ τοιαού-
» τῆς αὐτοκτορίας. »

Καὶ ἐνῷ λοιπόν, Κύριοι, ἡ πολιτεία αὐτῶν συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἀπο-
λέσῃ ἡ Κρήτη τὰ διὰ μυρίων αἱμάτων καὶ μυρίων ἀγώνων κατὰ μα-
κρὰν σειρὰν ἐτῶν ἀποκτηθέντα προνόμια, ἐντέλλονται τῷ ὑπουργικῷ
τύπῳ νὰ ἐμπαίξῃ τὴν Κρήτην καὶ τοὺς Κρητὰς αὐτούς, ἐμβάλλων εἰς
τὸν νοῦν αὐτῶν, ὅτι ἡ ἀναίρεσις τῶν προνομίων εἶνε *θαννασία* περι-
στασις ὑπὲρ τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος καὶ τοῦ ὅλου ἑλληνισμοῦ! Ἐννοῶ
νὰ καταστρέφῃ τις καὶ νὰ συντριβῇ ἐχθρόν, διότι πρὸς τὴν Κρήτην ὡς
πρὸς ἐχθρόν ἐπολιτεύθητε, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει φοβερωτέρα κακουργία, ἢ,
ἵνα μεταχειρισθῶ ἐπιεικεστέραν τινὰ λέξιν, ἀπανθρωπία τοῦ νὰ ἐμ-
παίξῃ τις ἐκείνον, ὃν πρὸ ὀλίγων στιγμῶν κατέπνιξεν εἰς τὸ αἷμα.
Οὐδὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβωσι πρὸς ἡμᾶς, ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἐν
τῇ δημοσιογραφίᾳ ὄργανα ἀντιπροσωπεύοντα τὰς ἰδέας τῆς Ἑλληνι-
κῆς Κυβερνήσεως, διότι τότε πρῶτον μὲν θέλω εἶπει: ἀλλοίμονον εἰς τὰς
κυβερνήσεις, τὰς μὴ ἐχούσας ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν μεγάλην ἐκείνην δύνα-
μιν, ἣν παριστᾷ ὁ τύπος, ἔπειτα δὲ χθὲς ἀκόμη ἀνεγινώσκομεν ἐπι-
στολὴν εὐρωπαϊοῦ ἱστορικοῦ, ὅστις ἐκ προσώπου, ἐγγύτατα κειμένου τῷ
Πρωθυπουργῷ, ἐπληροφασεῖτο ὅτι ἔχει ὄργανα ἐν τῇ ἑλληνικῇ δημο-
σιογραφίᾳ, ὁ κ. πρωθυπουργός, προστατευόμενα ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς
Κυβερνήσεως.

Ἡ ὑπόθεσις τῶν Κρητικῶν φρονῶ, ὅτι ἀνεπτύχθη χθὲς τοσοῦτον
λεπτομερῶς παρὰ τοῦ ἡγέτου τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ὥστε πᾶς λόγος
ἤθελε περιττεύει, ἐὰν δὲν ἐπιστεύομεν, ὅτι ἐκπληροῦμεν καθήκον οὐχὶ
ἀναλύοντες, ἀλλὰ ὑπομιμνήσκοντες ἀπλῶς τὰ κυριώτατα τῶν ἀναίρε-

θέντων προνομίων. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν τὸ φερμάνιον, πραγματευόμενον περὶ δωρεᾶς τινοῦ 20,000 λιρῶν πρὸς τὴν Κρήτην λέγει: «ἐντὸς » τῶν τελευταίων τριῶν ἐτῶν ἐδόθησαν ἐκ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ μου » ταμείου ἐπὶ ἐπιστροφῇ εἴκοσι χιλιάδες λίραι, κλπ. »

Καὶ πρέπει νὰ μάθητε, Κύριοι, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι παντάπασιν ἀληθές, διότι ἡ Πύλη εἶνε γνωστὸν, ὅτι ὀφείλει εἰς τὸ *Κοινοφελὲς ταμείον* τῆς Κρήτης ἤδη ἀπὸ τοῦ 1871 ἔτους ἐξήκοντα ὅλας χιλιάδας λιρῶν, ἃς αὕτη εἰσέπραξεν ἐκ παρανόμων φόρων, οὐδέποτε δὲ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ ἀνεγνώρισαν, ὅτι καλῶς εἰσепράχθησαν τὰ χρήματα ταῦτα, ἀλλὰ πάντοτε διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς παρανόμου ταύτης εἰσφορᾶς. Ὡστε καὶ ἂν ὑποτεθῆ, ὅτι ἐδωρήθησαν εἰς τὸ Κρητικὸν Ταμείον αἱ εἴκοσι χιλιάδες λιρῶν, ἡ δωρεὰ αὕτη εἶναι ἄδωρος, διότι πρόκειται καὶ περὶ ἐκκρεμοῦς ἐπιστροφῆς 60 χιλ. λιρῶν ἐκ παρανόμως εἰσπραχθέντος φόρου.

Δεύτερον δὲ, ὅπερ τῷ ὄντι ἐκίνησε τὴν προσοχὴν πάντων, εἶναι ἡ προτίμησις εἰς τὰς δημοσίας θέσεις ἐκείνων, οἵτινες γινώσκουσι τὴν *ὀθωμανικὴν γλῶσσαν*. Εἶναι δὲ τοῦτο μεγάλως βλαβερὸν διὰ τὴν Κρήτην καὶ δι' ἄλλους μὲν πολλοὺς λόγους, καὶ ἰδίως διότι τὴν ὀθωμανικὴν γλῶσσαν γινώσκουσιν οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐκπαιδεύονται ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡτο ἀνάγκη λοιπὸν ν' ἀποκλεισθῶσιν ἀκριβῶς ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔρχονται καὶ λαμβάνουσι τὰ νάματα τῆς παιδείας ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι Γυμνασίων, ἢ ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου.

Καὶ τὸ φερμάνιον ἐξακολουθεῖ: «Καθ' ἃ ἀναφέρεται ἐν τῷ φερμανίῳ » ταῦ 1295 (δηλ. τοῦ 1878 ἔτους) κατὰ τὴν ψήφισιν *νέου ὅλως νομοσχεδίου* καὶ τροποποιήσεως νόμου ἐπὶ ὑποθέσεων, ἃς προκαλοῦσιν » ἀποκλειστικῶς τὰ συμφέροντα τοῦ τόπου, τὰ σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν » ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν τῆς νήσου, θὰ τηρῆται τὸ ἐπικρατοῦν σύστημα » τῆς πλειονοψηφίας τῶν $\frac{2}{3}$ πάντων τῶν μελῶν τῆς Συνελεύσεως, κλπ. » Διὰ τῆς ρήτρας ταύτης καθιεροῦται ἡ ἐξῆς καινοτομία: κατὰ τὴν Σύμβασιν τῆς Χαλέπας τοῦ 1878 ἔτους, μόνον ὑπάρχων νόμος δὲν δύναται νὰ τροποποιηθῆ ἄνευ τῶν δύο τρίτων τῆς Συνελεύσεως τῶν Κρητῶν, ἐνῶ νῦν κατὰ τὸ φερμάνιον καὶ *νέος ὅλως νόμος* δὲν δύναται νὰ ψηφισθῆ ἄνευ τῶν $\frac{2}{3}$. Καὶ βεβηκίως ὅταν ἀπαιτῶνται τὰ δύο τρίτα, εἶναι ἀδύνατον πλέον νὰ ψηφισθῆ *νέος νόμος* ἄνευ τῆς συμπράξεως τῶν ὀθωμανῶν: διότι κατὰ τὸ νέον φερμάνιον ἡ ἀναλογία τῶν χριστιανῶν

πρὸς τοὺς τούρκους εἶναι 35 χριστιανοὶ πρὸς 22 ὀθωμανοὺς, ἦτοι τὸ ὅλον 57· τὰ δύο τρίτα εἶναι 38· ἐπομένως ἐπειδὴ 35 μόνον εἰσὶν οἱ χριστιανοὶ, εἶναι ἀνάγκη νὰ συμπράξωσι καὶ ὀθωμανοὶ, ἵνα οὐχὶ πλέον μεταβληθῇ νόμος, ἀλλὰ καὶ ψηφισθῇ νέος ὅλως.

Ἄλλη καινοτομία καὶ ἀφαιρέσεις προνομίων μεγάλης σπουδαιότητος, ὡς ἀνεπτύχθη, εἶναι τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν χωροφυλακὴν, διότι κατὰ τὴν διάταξιν 7^ν τοῦ φερμανίου :

« Ἐν καὶ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 12 τοῦ ὑπὸ χρονολογίαν » 1295 φερμανίου ἐδόθη δικαίωμα προτιμῆσεως εἰς τοὺς ἐντοπίους κατὰ » τὴν ἐκλογὴν καὶ τὸν καταρτισμὸν τοῦ σώματος τῆς χωροφυλακῆς, » οὐχ ἦττον καθ' ἃ ἐλέχθη ἀνωτέρω, προέκυψεν ἐκ τούτου βλάβη ἀντὶ » ὀφελείας, τούτου ἕνεκα δεόν νὰ καταρτίζηται τοῦ λοιποῦ τὸ σῶμα » τοῦτο, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἐκ τῶν κατοίκων τῶν λοιπῶν Νο- » μῶν τῆς Αὐτοκρατορίας Μου, νὰ ἐπιτρέπηται δὲ ἡ πρόσληψις ἀπλῶν » χωροφυλάκων καὶ ἐκ τῶν ἐντοπίων. »

Ποταὶ εἶναι λοιπὸν αἱ βλάβαι αἱ κατὰ τῆς Κρήτης ἐκ τῆς ρήτρας ταύτης προερχόμεναι; Διὰ τοῦ φερμανίου τούτου καθιεροῦται πρῶτον, ὅτι οἱ Κρήτες δὲν δύνανται νὰ ὦσιν ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοὶ τῆς χωροφυλακῆς, ἐν ᾧ κατὰ τὴν πρότερον ὑφισταμένην νομοθεσίαν οὗτοι ἔδει πάντες νὰ ὦσι Κρήτες. Δεύτερον κατὰ τὸ φερμανιον ἀπλοὶ χωροφύλακες ἐπιτρέπεται νὰ ὦσι Κρήτες, ἐνᾧ κατὰ τὰ πρότερον ἰσχύοντα καὶ κατὰ τὴν σύμβασιν τῆς Χαλέπας, ὑποχρεωτικῶς ἔπρεπε νὰ ἦναι χωροφύλακες Κρήτες, ἐκτὸς ἐὰν ὁ πληθυσμὸς τῆς Κρήτης δὲν ἔδιδε τὸν ἀναγκαῖον ἀριθμὸν πρὸς καταρτισμὸν τοῦ ἐν Κρήτῃ σώματος τῆς χωροφυλακῆς. Τρίτον κατὰ τὴν ρήτραν ταύτην ἐπέρχεται ἄλλη καινοτομία. Κατὰ τὴν σύμβασιν τῆς Χαλέπας, οἱ χωροφύλακες καὶ οἱ ὑπαξιωματικοὶ ἦσαν χριστιανοὶ καὶ ὀθωμανοὶ Κρήτες, ἐνᾧ νῦν κατὰ τὸ φερμανιον οἱ χωροφύλακες δύνανται νὰ στρατολογηθῶσιν ἐκ πάντων τῶν Νομῶν τῆς αὐτοκρατορίας, ὥστε δυνατόν νὰ μὴ ἦνε οὐδεὶς ἐκ Κρήτης, ἢ οὐδεὶς χριστιανός.

Κατὰ τὴν 8 διάταξιν τοῦ φερμανίου: « αἱ τελωνειακαὶ πρόσοδοι, » αἵτινες εἰσὶ διατεθειμέναι εἰς τὴν ἐν μέρει συντήρησιν τοῦ ἐν τῇ νήσῳ » χάριν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἡσυχίας διαμένοντος Αὐτοκρατορικοῦ » Μου στρατοῦ, θὰ ἀνήκωσιν εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Μου ταμεῖον ὅλο- » κλήρως συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ χρονολογίαν 1284 καὶ 1295 φερμάνια. » Κατὰ τὴν σύμβασιν τῆς Χαλέπας γνωρίζετε, ὅτι τὸ Κρητικὸν

ταμείον ἐδικαιοῦτα, ἐν περιπτώσει ἑλλείμματος τοῦ προϋπολογισμοῦ αὐτοῦ, νὰ λαμβάνη τὸ ἥμισυ τῶν τελωνειακῶν εἰσπράξεων, ἢ, ἕνα εἶπω ἀκριβέστερον, μέχρι τοῦ ἡμίσεως τῶν τελωνειακῶν εἰσπράξεων. Κατὰ τὸ 1886 ἔτος κατὰ τὴν πρώτην ἀποστολὴν εἰς Κρήτην τοῦ Μαχμούτ πασᾶ, ἕνεκα τοῦ μεγάλου ἑλλείμματος τοῦ κρητικοῦ ταμείου, ἡ Πύλη διὰ φερμανίου ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ ὀριστικῶς τὸ ἥμισυ τοῦτο ὑπὲρ τοῦ κρητικοῦ ταμείου, εἴτε ὑπῆρχεν, εἴτε δὲν ὑπῆρχεν ἑλλεμμα. Νῦν δὲ αἱ τελωνειακαὶ εἰσπράξεις καθ' ὀλοκληρίαν εἰσέρχονται εἰς τὸ ταμείον τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Κατ' ἄλλην δὲ διάταξιν τοῦ φερμανίου : « ὡς πρὸς τὸν τρόπον δὲ » τῆς συντάξεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, δεόν νὰ ἐγγράφονται ἐν τῇ στήλῃ » τῶν ἐξόδων αὐτῶν πρῶτον αἱ μισθοδοσίαι καὶ αἱ διάφοροι δαπάναι » πάντων τῶν κλάδων τῆς ὑπηρεσίας καὶ τὸ ἀντίτιμον τῆς δεκάτης τῶν » Βακουφικῶν χωρίων. »

Ἐναντίον, κύριοι, τῆς συμβάσεως τῆς Χαλέπας ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις ἐξηκολούθει ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν νὰ παρέχῃ εἰς τὰ μουσουλμανικὰ τεμῆνη τὰ εἰσοδήματα οἰκονομικῶν τινῶν περιφερειῶν τῆς Κρήτης· ἀλλὰ τὸ αὐθαίρετον τοῦτο κατηγορήθη κατὰ τὸ 1882 ἔτος διὰ φερμανίου, οὕτως ὥστε ὅλη ἡ δεκάτη ἡ βακουφικὴ ἀφηρεῖτο ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς Κρήτης, εἰσῆγετο δὲ εἰς τὸ κρητικὸν λεγόμενον ταμείον. Νῦν δὲ τὰ πράγματα βεβαίως μεταβάλλονται ἐπὶ τὸ χεῖρον.

Ἄλλὰ, κύριοι, ἐκτὸς τούτων πάντων καὶ ὅσων χθὲς διὰ μακρῶν καὶ λεπτομερέστερον ἠκούσατε, ἐκεῖνο πρὸ τοῦ ὁποίου τις ἀληθῶς ἐξίσταται εἶναι αἱ διατάξεις τοῦ φερμανίου, αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὰ τῆς ἀμνηστίας. Διότι ἡ διάταξις 10 τοῦ φερμανίου λέγει : « Νὰ προκηρυχθῇ δὲ ἀμνηστία τῶν ἐπὶ πολιτικοῖς ἀδικήμασι κατηγορουμένων, πλὴν τῶν μέ- » χρι τῆς προκηρύξεως τοῦ παρόντος φερμανίου ὑπὸ τοῦ στρατοδικείου » καταδικασθέντων, τῶν τὰς ταραχὰς ποιησάντων ἀρχηγῶν καὶ τῶν » κοινῶν ἐγκληματιῶν. » Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης εἰς οὐδένα πλέον ἡ ἀμνηστία δύναται νὰ ἀφορᾷ. Καὶ κατὰ πρῶτον, ποῖα ἐγγύησις λαμβάνεται περὶ τοῦ τίς εἶναι ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν ἀρχηγῶν; Ἡ Πύλη δύναται ἐφ' οἰοδηποτε θελήσῃ νὰ προσκολλήσῃ τὸν ἐν ἄλλῃ περιπτώσει ἐπαγωγὸν τοῦτον τίτλον τοῦ ἀρχηγοῦ, καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον νὰ ἐξαιρέσῃ αὐτὸν τῆς ἀμνηστίας. Παρέχει ἀμνηστίαν εἰς τὰ πολιτικὰ ἀδικήματα. Ἄλλὰ τίς θέλει ὀρίσει τίνα ἀδικήματα εἰσὶ πολιτικά, καὶ τίς θέλει ποιήσῃ τὴν διάκρισιν τῶν συνθέτων ἀδικημάτων; Ἐν Κρήτῃ π.

χ. ἐγένοντο ἐμπρησμοί, δι' οὓς ἡμεῖς πάντοτε θέλωμεν διΰσχυρίζεσθαι, ὅτι εἰσὶ πολιτικὸν ἀδίκημα, διότι οἱ ἐμπρησμοὶ οὗτοι ἐγένοντο πάντοτε διὰ σκοποὺς πολεμικοὺς καὶ κατ' ἀνταπόδοσιν. Ἄλλὰ τίς θέλει ἀκούσει ἡμῶν ἐνταῦθα διαμαρτυρομένων, τίς θέλει ἀκούσει τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διαμαρτυρομένης, ὅταν τὴν ῥήτραν ταύτην τοῦ φερμανίου βεβαίως δὲν θέλωμεν ἐρμηνεύσει ἡμεῖς, οὔτε οἱ κύριοι ὑπουργοί, ἀλλ' οἱ ὑπουργοὶ τοῦ Σουλτάνου;

Ἄλλὰ, Κύριοι, ἕτερον κακόν, ἐκ τοῦ φερμανίου προκύπτον, εἶναι ὅτι οὐδαμῶς γίνεται λόγος περὶ ἄρσεως τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, τοῦ καὶ σήμερον εἰσέτι ἐν Κρήτῃ ὑφισταμένου. Καὶ νομίζουσι τινες, ὅτι διὰ τοῦ φερμανίου οὐχὶ μόνον οἱ Κρήτες δὲν ἐζημιώθησαν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἔγραφε τὸ ὑπουργικὸν ἐκεῖνο ὄργανον τῇ 1 Δεκεμβρίου ε. ε. «αἱ μετὰ ρρυθμίσεις τοῦ φερμανίου ὑποβοηθοῦσι *θυυμασίως τὰς ἐνεργείας πρὸς ἔρωσιν τοῦ ὅλου ἑλληνισμοῦ.*»

Καὶ ταῦτα μὲν εἰσὶ τὰ δυνάμενα νὰ λεχθῶσι περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος. Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ ἀληθῶς ἐμποιεῖ ἔκπληξιν εἶνε τίνα ιδέαν εἶχον τὰ μεγάλα Κράτη περὶ τῆς πολιτικῆς τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἠκούσατε πῶς ἐξεφράζετο περὶ τοῦ κ. ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν, ἢ μᾶλλον περὶ τῆς Διακοινώσεως αὐτοῦ ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς Ρωσίας· ἠκούσατε, ὅτι τὴν Διακοινῶσιν αὐτοῦ ἀπεκάλει *ἀπερισκείλιαν* (coup de tête)· ἠκούσατε ὁποῖαν ἐντύπωσιν ἐποίησεν αὕτη εἰς πάντα τὰ ἀνακτοβούλια τῆς Εὐρώπης, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὸ τῆς Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας. Καὶ αἱ ἐντύψεις αὗται αἱ καθ' ἑαπάσαν τὴν Εὐρώπην ὁμοιομόρφως ἐκδηλωθεῖσαι, καὶ ἡ πολιτεία τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀποδεικνύουσαι, ὅτι δίκαιον εἶχεν ἡ Ἀντιπολίτευσις, ὅταν κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ κρητικοῦ ζητήματος ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, κατηγόρει τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτήν, ὅτι: «σὲ κατηγοροῦμεν οὐχὶ διότι δὲν ἀνεμίχθης ὑπὲρ τῆς Κρήτης, ἀλλὰ διότι ἔλαβες μέρος ἐναντίον αὐτῆς. Δὲν σὲ κατηγοροῦμεν ἐπὶ τῷ ὅτι δὲν ἔστειλες εἰς Κρήτην τὰς ἀνυπάρκτους ἑλληνικὰς στρατίας καὶ τὸν ἀνυπάρκτον ἑλληνικὸν στόλον, ἀλλὰ σὲ κατηγοροῦμεν, διότι συνετέλεσες διὰ τῆς ἐν Κρήτῃ πολιτείας Σου, ἐκδηλουμένης ᾗδιὰ τοῦ ἑλληνοσ προξένου, εἰς τὸ νὰ καταστῇ εἰς ἥττονα θέσιν ἀπέναντι τῶν τουρκικῶν στρατῶν καὶ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ὁ χριστιανικὸς καὶ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Κρήτης. Σὲ κατηγοροῦμεν, ἐλέγομεν αὐτῇ, διότι κυρίως ἔδωκες τὴν χεῖρα εἰς τὸν

»Σακὴρ πασᾶν, καὶ ὠδήγησας αὐτόν, ἡγουμένου τοῦ Ἕλληνοσ προξένου, ὅπως καταλάβῃ τὰ ὄχυρά μέρη τῆσ Κρήτῃσ. Καὶ ταῦτα πάντα ἔπραξεσ ἀνευ ἀνάγκῃσ.» Σήμερον δὲ ἐπαναλαμβάνομεν τὰ τότε λεχθέντα, ἔχοντεσ πλέον καὶ τὰ ἐγγράφα τῆσ Κυανῆσ Βίβλου, πιστοποιοῦντα τὴν κατηγορίαν. Ἐγὼ βεβαίωσ, μεθ' ὅσα περὶ τῶν ἐγγράφων τούτων χθὲσ ἀνεπτύχθησαν, δὲν θέλω ἐπιχειρήσει τὴν λεπτομερῆ αὐτῶν ἐξέτασιν. Ἄλλ' εἰμὶ ἠναγκασμένοσ νὰ βεβαιώσω, ὅτι ἡ ἀνάλυσισ αὐτῶν, ἢ καὶ μόνον ἡ ἀπλῆ ἀνάγνωσισ πείθει πάντασ, ὅτι δικαίωσ ἡ ἀντιπολιτευσὶσ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ κατηγορεὶ πρό τινων ἡμερῶν τὴν Κυβέρνησιν διὰ τὰσ πράξεισ αὐτῆσ ταύτασ.

Ὁ Μαχμούτ Τζελαλεδὴν πασᾶσ, ἐλέγομεν τότε, προέβαλλε τὰ αἰτήματα ὑπὲρ τῶν Κρητῶν, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἐγίνετο σκέψισ ἐκ μέρουσ τῆσ Τουρκίασ περὶ ἀποδοχῆσ τῶν αἰτημάτων αὐτῶν, ἐμφανίζεται, ὡσ ἀπὸ μηχανῆσ θεόσ, ὁ Ἕλλην πρόξενοσ καὶ συντελεῖ εἰσ τὴν ἀπόρριψιν τῶν αἰτημάτων. Ὅποιαν ἄρά γε ζημίαν ἢ ἡ Ἑλλάσ, ἢ ἡ Κρήτη ἢ ὁ ὅλοσ ἑλληνισμόσ ἤθελον ὑποστῆ, ἐὰν δὲν προέβαινεν εἰσ τὸ μέτρον τοῦτο ἡ ἑλληνικῆ κυβέρνησισ; Συναθροίζονται εἰσ τὰ Μπουτσουνάρια οἱ Κρητεσ, καὶ ἡ Ἑλλάσ, συνεννοουμένη πρὸσ τοὺσ προξένουσ ἄλλων Δυναμέων, ἀντιπράττει εἰσ τὰσ συναθροίσεισ ταύτασ, καὶ ἀμέσωσ ἀρχονται αἱ βιαιοπραγίαι ἐκ μέρουσ τῶν Τούρκων, λαβόντων θάρροσ ἐκ τῆσ τοιαύτησ πολιτείασ τῆσ ἑλληνικῆσ Κυβερνήσειωσ.

Ὁ Ριζᾶ πασᾶσ ζητεῖ, ὅπωσ οἱ Χριστιανοὶ Κρητεσ στείλωσιν ἀντιπροσώπουσ πρὸσ συνεννόησιν μετ' αὐτῶν, ἀλλὰ ζητεῖ πρότερον τὴν διάλυσιν τῶν συναθροίσειων. Καὶ ὁ ἀντιπρόσωποσ τῆσ Ἑλλάδοσ, αὐτόσ ἐκεῖνοσ, ὃν ἀνέφερον ἀνωτέρω, συμφωνεῖ τῷ Ριζᾶ ὡσ πρὸσ τὴν διάλυσιν τῶν συναθροίσειων καὶ συνεργάζεται αὐτῷ πρὸσ τοῦτο. Καὶ ἐνῶ ἔμελλον αἱ συνεννοήσεισ νὰ διεξαχθῶσιν, ἐνόπλωσ ἰσταμένων καὶ τῶν Κρητῶν πρὸ τῶν ἐνόπλων Τούρκων, τῇ ἀρωγῇ καὶ ἐνεργείᾳ τῆσ ἑλληνικῆσ Κυβερνήσειωσ ἔσχομεν τὸ λυπηρὸν θέαμα νὰ βλέπωμεν ἀφ' ἐνόσ μὲν τοὺσ Τούρκουσ ὠπλισμένουσ καὶ συμβαλλομένουσ πρὸσ τοὺσ Κρητασ, ἀφ' ἐτέρου δὲ τούτουσ ἀόπλουσ καὶ μὲ δεδεμένουσ τοὺσ τε πόδασ καὶ τὰσ χεῖρασ. Καὶ ταῦτα πάντα δὲν εἶναι μῦθοι, διότι πάντεσ οἱ Κρητεσ γινώσκουσιν, ὅτι καὶ ἰδιόχειρον ἐπιστολὴν ἐγραψεν ὁ κ. Γρυπάρησ πρὸσ τοὺσ συνηθροισμένουσ Κρητασ, ἐν ἣ παρεκίνει καὶ προέτρεπεν αὐτοὺσ πρῶτον νὰ καταθέσωσ τὰ ὄπλα, ἔπειτα δὲ νὰ προβῶσιν εἰσ συνεννόησιν πρὸσ τοὺσ Τούρκουσ. Ἐρχεται ὁ Σακὴρ πασᾶσ, καὶ καταλαμβάνει πολλὰ

ὄχυρά μέρη. Ἡ πενταμελής ἐπιτροπή τῆς Συνελεύσεως παραιτεῖται, καὶ ὁ κ. Γρυπάρης ἐπιδεικνύει εἰς ἔγκριτον Κρῆτα τηλεγράφημα τοῦ Ἑλληνοσ πρωθυπουργοῦ, ἐν ᾧ ἐλέγετο ὅτι: «ἡ πολιτικὴ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως δὲν μεταβάλλεται, οἰανδῆποτε ἀπόφασιν καὶ ἂν ἤθελον πλάθει οἱ Κρῆτες.» Ὁ Ἕλλην πρόξενος ἐκεῖ πείθει ἔγκριτον Κρῆτα νὰ γράψῃ πρὸς τοὺς συνηθροισμένους ὄπλαρχηγούς καὶ στρατιώτας ἐπιστολὴν, ἐν ἣ νὰ παρακινή αὐτοὺς νὰ διαλυθῶσιν, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει, ὅτι εὐθὺς ὡς ἤθελον πράξει τοῦτο, ἡ ἀμνηστία ἤθελε φθάσει ἀμέσως εἰς Κρήτην. Καὶ τῷ ὄντι οἱ Κρῆτες παραπειθόνται, καὶ διαλυθεισῶν τῶν συναθροίσεων αὐτῶν, παρέχουσιν εὐκαιρίαν καὶ εὐκολίαν εἰς τὸν Σακῆρ νὰ καταλάβῃ τὰ ὄχυρά τῆς νήσου μέρη. Ἦτο ἡ 18 Αὐγούστου ε. ε. καθ' ἣν ἡμέραν ἀκριβῶς, ὡς ἔλεγον ἐν προηγουμένη μου ἀγορεύσει, ἡ εἰκὼν τοῦ Σουλτάνου ἀνηρτᾶτο εἰς τὸ τελωνεῖον τῶν Χαλίων, καὶ ὑπὸ τὴν εἰκὼνα αὐτὴν ἐγράφετο: «Ζήτηω ὁ Σουλτάνος, ὁ μὲν καὶ μόνη φωνὴ τῆρ Κρήτηρ ὑποτάξας». Ἡ φωνὴ αὕτη ἦν τοῦ ἐκεῖ Ἑλληνοσ προξένου, ἐμπνεομένου ὑπὸ τῆς Τουρκο-Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως.

Καὶ ἰδοῦ, κύριοι, ὅτι σήμερον ἔρχονται τὰ ἔγγραφα τῆς Κυανῆς Βίβλου, ἵνα βεβαιώσωσι πᾶσαν ταύτην τὴν πολιτείαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Ἡμεῖς κατὰ τὰς πρώτας ἀγορεύσεις ἡμῶν ἠγορεύομεν ἐντεῦθεν ἐπὶ τῇ βάσει πληροφοριῶν ἀσφαλισταίων· ἀλλ' ἤδη ἔρχονται τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, ἵνα ἀποδείξωσι μίαν πρὸς μίαν τὰς κατηγορίας ἡμῶν ἐναντίον τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἃς ἔκτοτε ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἐξετοξεύσαμεν. Καὶ ἠκούσατε χθὲς τοῦ ἡγέτου τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἀναγνώσαντος ἔγγραφα ἐκ τῆς Κυανῆς Βίβλου, ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται ἡ ἔνοχος διαγωγὴ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐν τῷ προκειμένῳ ζητήματι. Ἐγὼ βεβαίως δὲν θέλω ἐπιχειρήσει νὰ ἐπαναλάβω ταῦτα, διότι ἔναυλα εἰσὶν εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν· ἀλλὰ νομίζω, ὅτι ἐν ἣ δύο ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων καὶ ἑκατοντάκις ἂν ἀναγνωσθῶσι δὲν θέλουσι βλάψει, ἵνα μάθῃ ἅπας ὁ ἑλληνικὸς λαὸς, εἰς τίνος χεῖρας εἶναι ἐμπειπιστευμένα τὰ τιμιώτατα καὶ ὕψιστα τῶν συμφερόντων αὐτοῦ. Εἶναι ἀνάγκη, ἔστω καὶ δι' ἑκατοστὴν φορὰν, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ν' ἀκούσῃ, ὅτι εὐρέθη πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, οἵτινες ἔλεγον: «Ἡ Α. Ἐξ. (ὁ κ. Δραγοῦμης, ὑπουργὸς) εἶπεν, ὅτι ἐπιθυμεῖ καὶ ἐλπίζει ὅτι ὁ εἰδικὸς ἐπίτροπος, ὁ ἀποστελλόμενος ὑπὸ τῆς Πύλης, θὰ ἐπιτύχῃ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν ἐν Κρήτη, ἔστω καὶ ἄρ, ὡς λίαν πιθανόν, αὐστηρό-

»της τις χρειασθῆ πρὸς ἐκτέλεισιν τοῦ ἔργου.» Ταῦτα γράφει ὁ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας σὶρ Ε. Μόνσων τῷ Μαρκησίῳ Σώλσβαρου (ἀριθ. Κυανῆς 78). Καὶ ὅποιον εἶναι τὸ ἔργον; Ὁ ἐμπρησμός καὶ ἡ καταστροφή τῆς μεγαλομάρτυρος νήσου.

Καὶ πρέπει νὰ μάθῃ δι' ἑκατοστὴν φορὰν ὁ ἑλληνικὸς λαός, ὁ κατοικῶν τὴν ἐλευθέραν καὶ τὴν δούλην Ἑλλάδα, ὅτι εὐρέθη ὁ αὐτὸς πρωθυπουργὸς καὶ ὁ αὐτὸς ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, οἵτινες ἄνευ ἀνάγκης τινὸς ἐτόλμησαν νὰ εἴπωσι: (Γράφει ὁ αὐτὸς κ. Μόνσων τῷ Σώλσβαρου): «... καὶ εἶτα ἠρώτησεν (ὁ κ. Βιλιόττης) τὸν κ. Δραγούμην (ὑπουργόν), τί φρονεῖ περὶ τῆς ἀγγελλομένης ἀποστολῆς τουρκικῶν στρατευμάτων ἐκ Συρίας πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐν τῇ νήσῳ φρουρᾶς.

» Ἀπήντησεν, ὅτι θεωρεῖ τὸ διάβημα τοῦτο τῆς Πύλης ὡς *dedikαιολογημένον* καὶ *προσδοκώμενον*» (ἀριθ. 67 Κυανῆς). Καὶ τὸ ἔγγραφο τοῦτο εἶναι τῆς 12 Ἰουνίου ε. ε. καὶ τὸ ἔγγραφο, οὕτως προηγουμένως ἐποιησάμην μνεῖαν, εἶναι τῆς 20 Ἰουνίου ε. ε. Ὡστε ἀπὸ μακροῦ χρόνου βεβαιοῦται ὅποσον ἀνεπιτυχῆς, ἵνα μεταχειρισθῶ τὴν ἐπιεικεστέραν λέξιν, ὑπῆρξεν ἡ πολιτεία τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐν τῷ Κρητικῷ ζήτηματι, διότι ἐπαναλαμβάνω, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη τις τῶν ἐπισήμων τούτων δηλώσεων.

Ἄλλὰ μήπως δὲν ἐγένοντο καὶ ἄλλαι δηλώσεις ἐπίσης ἐπίσημοι καὶ βλαβεραὶ διὰ τὸ Κρητικὸν ζήτημα, ὅπερ εἶναι ζήτημα ὁμολογουμένως τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ: Μήπως δὲν ἔχωμεν ἐν τῇ Κυανῇ βίβλῳ τὸ ὑπ' ἀριθ. 205 ἔγγραφο, ἐν ᾧ ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἀθήναις κ. Μόνσων ἀφηγεῖται τὰ τῆς συνεντεύξεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ;: « Ἐν συνδιαλέξει ἣν ἔλαβον σήμερον μετὰ τοῦ κ. Τρικούπη ἢ Α. Ἐξ. » μοι ἔδωκε νὰ ἐννοήσω, ὅτι, ἐπὶ τοῦ παρόντος τουλάχιστον, δὲν ὑπάρχει κίνδυνος μὴ ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων ἐν Κρήτῃ, ἔστω καὶ ἂν ὑποθεθῆ ὅτι θὰ λάβῃ χαρακτηρὰ συντεταγμένης ἐπαραστάσεως, ὡς προβλέπει, πειθαναγκάσῃ τὴν κυβέρνησιν νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἐπιτηρητικῆς στάσεώς της. » Τίς ἡ ἀνάγκη καὶ τῆς δηλώσεως ταύτης; Τίς ἡ ἀνάγκη τῇ 25 Αὐγούστου ε. ε. ταῦτα νὰ συνολογῆ ὁ διευθύνων τὰς τύχας τοῦ Ἑλληνισμοῦ; Ἐνῶ ἀφ' ἧς κατελαβεν ὁ Σακὴρ τὰ στενὰ καὶ ὄχυρά μέρη τῆς Κρήτης, ἤτοι ἤδη ἀπὸ τῆς 18 Αὐγούστου αἱ ἀπανθρωπίαι, αἱ βιαιοπραγαίαι καὶ τὰ κακουργήματα ἐν Κρήτῃ συνειδαινο καθ' ἑκάστην, ἤτο ἀνάγκη νὰ δηλώσῃ ὁ κ. πρωθυπουργὸς ἀνεπιφυλά-

κτως ὅποια ἤθελεν εἶσθαι ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ; Κατηγορήσαμεν καὶ κατηγοροῦμεν τὴν παροῦσαν κυβέρνησιν οὐχὶ τόσον διότι δὲν ἀνεμίχθη εἰς τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης, διότι περὶ αὐτοῦ ἡμεῖς ὡς ἀντιπολίτευσις οὐδεμίαν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν γνώμην, ἀλλὰ κυρίως διότι ἄνευ αἰτίας, ἄνευ προνοίας καὶ ἄνευ συμφέροντος τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀπόρριψιν τῶν κρητικῶν αἰτημάτων καὶ εἰς τὴν εἰσβολὴν τῶν τουρκικῶν στρατιῶν εἰς τὰ ὄχυρά μέρη τῆς Κρήτης, καὶ ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῶν φρικαλεοτήτων, αἵτινες ἐπανεληφθήσαν καὶ κατὰ τὴν φορὰν ταύτην ἐν Κρήτῃ. Κατηγοροῦμεν αὐτῆς, διότι ἡ πολιτεία τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὑπῆρξεν ἡ αἰτία, ἵνα ἡ πολιτικὴ τῆς Τουρκίας μὴ ἦ ἡπία καὶ δικαία ἀπέναντι τῶν Κρητῶν.

Καὶ μετεχειρίσθη αὐτὰς τὰς δύο λέξεις, διότι εὐρίσκω διακοινώσιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ῥωσίας τῆς 8 Ἀπριλίου 1830 ἔτους, ἐν ἣ αἱ ῥηθεῖσαι δυνάμεις ἔγραφον πρὸς τὴν Τουρκίαν: «Τὰ τρία ἀνακτοβούλια εὐχαρίστως πιστεύουσιν, ὅτι ἐν τῇ πε-»
 «φωτισμένῃ αὐτῆς φρονήσει ἡ Πύλη θέλει πεισθῆ ἀφ' ἑαυτῆς, ὅτι ἀφοῦ»
 «σχέσεις γειτνιασεως καὶ θρησκείας συνδέουσι τοὺς κατοίκους τῆς Σά-»
 «μου καὶ τῆς Κρήτης πρὸς τοὺς τοῦ νέου Κράτους, διοικήσεις ΔΙΚΑΙΑ»
 «καὶ ΗΠΙΑ (une administration equitable et douce) εἶναι»
 «τὸ ἀσφαλέστερον μέσον πρὸς διατήρησιν τῆς δεσποτείας της ἐπὶ»
 «βάσεων ἀκλονήτων.» Ὅ,τι ἄρα ἀπὸ τοῦ 1830 ἔτους συνεβούλευον τὰ τρία ταῦτα ἀνακτοβούλια πρὸς τὴν Πύλην, δηλαδὴ νὰ ἦ δικαία καὶ ἡπία ἡ διοικήσις αὐτῆς πρὸς τὴν Κρήτην, ἦλθον οἱ κύριοι ὑπουργοὶ τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1889 ἔτους ἵνα καταστρέψωσι, παρακωλύοντες καὶ ἐνθαρρύνοντες αὐτήν, οὔτε δικαία οὔτε ἡπία νὰ τυγχάνῃ, ἀλλὰ νὰ πλημυρῆσῃσιν αἱ φρικαλεότητες καθ' ἅπαν τὸ ἔδαφος τῆς νήσου. Καὶ ὅταν, κύριοι, ἡ Πύλη ἐν τῇ διακοινώσει αὐτῆς τῆς 9 Αὐγούστου ἐ. ε. ἔγρα-
 «φεν: «Ἀφικνούμενος οὗτος (ὁ Σακῆρ) θέλει θέσει εἰς κατάστασιν πο-»
 «λιρκίας τὴν νῆσον, θέλει συστήσει, συνωδῶ τῷ νόμῳ, στρατοδικεῖα,»
 «καὶ θὰ ἀπευθύνῃ μετριοπαθῆ, ἀλλὰ σταθερὰν προκήρυξιν, καλοῦσαν»
 «τὰς ἀνταρτικὰς συμμορίας νὰ καταθέσωσι τὰ ὄπλα, τὰ αὐτοκρα-»
 «τορικὰ στρατεύματα ἀφ' ἐτέρου θέλουσιν ἐκπληρώσει τὸ καθῆκον,»
 δὲν προέβαιναν εἰς τὰς φρικαλεότητας τοῦ Σακῆρ ἀφορμὴν λαμβάνουσα μόνον ἐκ τῆς ἑλληνικῆς διακοινώσεως τῆς 7 Αὐγούστου ε. ε. γραφοῦ-
 «σης: «Ἀποδίδουσα (ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις) εἰς ἀδράνεια τὴν ὀλι-»
 «γωρίαν τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, ἤλπιζεν ἐν προσεχεῖ μέλ-

» λοντι εἰς τελεσφόρον ἐνέργειαν,» ἀλλὰ διέπραττε τὰς κακουργίας ἐκεί-
 νας διὰ τοῦ Σακῆρ ἢ Πύλη καὶ διότι ἦσαν γνωσταὶ αὐτῇ ἐκ τῶν ἐπι-
 σήμων διπλωματικῶν ἐγγράφων αἱ ἰδέαι τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως
 οὐχὶ πλέον περὶ ἐγκαταλείψεως τοῦ κρητικοῦ ζητήματος, ἀλλὰ περὶ
 τελείας ἐξοντώσεως καὶ καταστροφῆς αὐτοῦ. Ἡ ἱστορία ἢ ἑλληνικὴ βε-
 βαιῶς θέλει ἐπιγράψει ἐπὶ τῶν τάφων τῶν ὑπουργῶν : «Οἱ νεκροθάπται
 τῆς Κρήτης.» Ὅταν ἐμελέτων τὴν ἱστορίαν τῶν Βουλγάρων καὶ εἶχον
 φθάσει εἰς τὴν πτώσιν τῆς δευτέρας βασιλείας αὐτῶν, ἐνθυμούμαι, ὅτι
 ἀπήντησα αἵρεσίν τινα θρησκευτικὴν τῶν Βογομίλων, οἵτινες ἦσαν οἱ
 ἐχθροὶ τῆς καθεστώσεως τάξεως, οἵτινες διὰ ζοφερῶν δογμάτων εἶχον
 διαίρεσει τὴν κοινωνίαν τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους. Ἡ Ἄννα ἢ Κομνηνὴ
 ἔγραφε περὶ αὐτῶν : «Δεινότατον τὸ τῶν Βογομίλων γένος ἀρετὴν ὑπο-
 » κρίνασθαι, κέκρυπται δὲ τὸ κακὸν ὑπὸ τὸν μανδύαν . . . καὶ ἐσκυ-
 » θρώπακεν ὁ Βογομίλος, καὶ μέχρι ῥίνος σκέπεται, καὶ κεκυφῶς βα-
 » δίξει, καὶ ὑποψιθυρίζει τὸ στόμα, τάνδοθε δὲ ΛΥΚΟΣ ἐστὶν ἀκάθε-
 » κτος.» Τὰ δόγματα τῶν Βογομίλων εἶχον ἐπιφέρει τὴν ἀδιαφορίαν
 τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν πατρίδα. Καὶ ὅταν ὁ Βαγιαζήτ ὑπέταξε τοὺς Βουλ-
 γάρους, ἢ αἵρεσις τῶν Βογομίλων ἦν ἡ συντελέσασα εἰς τὴν κατὰπτω-
 σιν τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους καὶ εἰς τὴν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων εἰς τὸ μέγα
 τότε βουλγαρικὸν κράτος. Οἱ Βογομίλοι εἶχον ὑποδεχθῆ τοὺς κατακτη-
 τὰς ὡς σωτῆρας. Μήπως εὐρισκώμεθα τώρα πρὸ ὁμοίου ἱστορικοῦ γε-
 γονότος; Μήπως ἡ αἵρεσις αὕτη τῶν νέων Βογομίλων διέπη τὴν Ἑλ-
 λάδα; Μήπως ὁ διάδοχος τοῦ Βαγιαζήτ, ὁ Σουλτάνος, μεθ' οὗ ἡ Ἑλ-
 ληνικὴ Κυβέρνησις συμπράττουσα κατέπνιξεν εἰς τὸ αἷμα τὴν Κρήτην
 καὶ τὰς προνομίας ἀνῆρесе, μήπως, λέγω, ὁ διάδοχος τοῦ Βαγιαζήτ
 Σουλτάνος πρόκηται νὰ κηρυχθῆ καὶ σωτὴρ τῆς Ἑλλάδος;

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

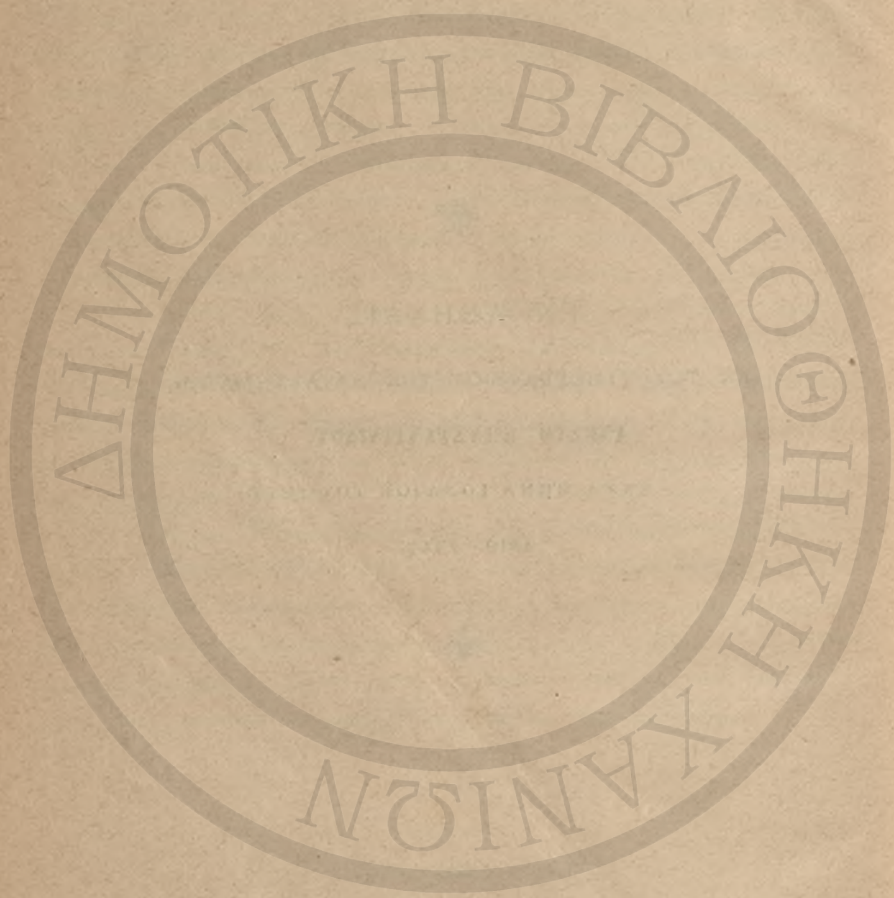
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΙΟΥΛΙΟΝ ΤΟΥ 1890

ΑΡΙΘ. 2247.

5. 9.10

